

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016365490

Дата перевірки:
16.06.2024 17:59:07 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
17.06.2024 06:28:33 EEST

ID користувача:
100011301

Назва документа: Магістерська робота_Долинська

Кількість сторінок: 65 Кількість слів: 13762 Кількість символів: 112500 Розмір файлу: 440.00 KB ID файлу: 1016171547

34.1% Схожість

Найбільша схожість: 10.9% з Інтернет-джерелом (<https://www.naurok.com.ua/pedagogichna-rada-trening-rozvitok-pro...>)

33.3% Джерела з Інтернету

825

Сторінка 67

4.85% Джерела з Бібліотеки

66

Сторінка 79

0.69% Цитат

Цитати

7

Сторінка 80

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

16

Міністерство освіти і науки України

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти

«Соціальна робота»

(назва освітньої програми)

231 «Соціальна робота»

(шифр і назва спеціальності)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СПЕЦІАЛІСТА З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Студентки:

Долинської Галини Іванівни

Науковий керівник:

Сайко Наталія Олександрівна, д.п.н., проф.

Рецензент:

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Надія МЯКУШКО
(підпис) _____ (ініціали та
прізвище)

«__» _____ 20__ року

Полтава 2024

Полтавський інститут економіки і права

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти

Освітній рівень магістр

Галузь знань 23 Соціальна робота

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри _____

к.політ.н., доцент Н.С. Мякушко

« ____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Долинській Г.І.

1. Тема роботи «Формування професійної компетенції спеціаліста з соціальної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти».

Керівник роботи: д.пед.н., проф. Сайко Наталія Олександрівна затверджені наказом закладу вищої освіти від ____ 20__ року № ____

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи « ____ » ____ 20__ р.

3. Вихідні дані до роботи: аналіз літературних джерел у розрізі досліджуваної теми; вихідні дані констатувального експерименту.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

- 1) здійснити аналіз формування професійної компетенції спеціаліста з соціальної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти;
- 2) визначити рівні сформованості професійної компетенції спеціаліста з соціальної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти.
- 3) розробити методичні рекомендації до процесу формування

3

професійної компетенції спеціаліста з соціальної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти.

5. Консультації розділів роботи

Розділи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1–3	д.пед.н., доцент Сайко Н.О.	__ вересня 2023 р.	__ грудня 2024 р.

7. Дата видачі завдання _____ 20__ року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1.	Затвердження теми	вересень 2023	виконано
2.	Складання плану дослідження, змісту роботи	жовтень 2023	виконано
3.	Обґрунтування актуальності теми, опис категоріального апарату дослідження та методів дослідження (вступ)	листопад 2023	виконано
4.	Написання 1 розділу, висновків до першого розділу	грудень 2023–січень 2023	ВИКОНАНО
5.	Написання 2 розділу	березень 2023	виконано
6.	Проведення формувального експерименту, написання 3 розділу	квітень–червень 2023	виконано
7.	Написання висновків до 3 розділу	вересень–жовтень 2023	ВИКОНАНО
8.	Обговорення результатів дослідження (розділ 4), написання висновків	листопад 2023	виконано
9.	Нормоконтроль	листопад 2023	виконано
10.	Підготовка електронної презентації,	грудень 2024	виконано

4

	передзахист		
11.	Захист кваліфікаційної роботи	червень 2024	

Здобувач вищої освіти _____ Г.І. Долинська

Керівник роботи _____ Н.О. Сайко

З М І С Т

ВСТУП.....6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТА ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....	10
1.1. Сутність соціальної політики України на сучасному етапі розвитку суспільства та зв'язок з соціальною роботою.....	10
1.2. Становлення соціальної роботи як науки і професійної діяльності.....	17
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	26
2.1. Поняття «компетентність» та «компетенція» в професійній підготовці майбутніх соціальних працівників.....	26
2.2. Сутність професійної компетентності спеціаліста з соціальної роботи та професійна культура особистості.....	34
Висновки до другого розділу.....	38
РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПІДГОТОВКИ.....	40
3.1. Рівні сформованості професійної компетенції майбутніх спеціалістів з соціальної роботи.....	40
3.2. Методичні рекомендації щодо формування професійної компетенції спеціаліста з соціальної роботи в умовах закладів вищої освіти.....	45
Висновки до третього розділу.....	50
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна система професійної підготовки

майбутніх соціальних працівників характеризується регулярними змінами на рівні законодавчої бази, що відображається на змісті підготовки спеціалістів. Нормативні державні документи, що скеровують розвиток вищої освіти в Україні, такі як Стратегія розвитку освіти України на період до 2025 року, Закон України «Про освіту» (2016), «Про вищу освіту» (2014), Закон України 2015-2025 та інші нормативно-правові акти, основними орієнтирами розвитку вищої освіти визначають інтеграцію в європейський та світовий освітній простір. Ця система включає не тільки вищу освіту, але всі її зв'язки і формування нового покоління людей, які можуть вільно входити у світове співтовариство. Складний воєнний період становлення ринкових відносин та демографічних перетворень викликав необхідність створення в країні системи соціальної роботи, основною метою якої – регулювання правових, економічних відносин індивіда і суспільства, надання кожній людині допомоги і підтримки у вирішенні її проблем, забезпечення ефективного соціального захисту кожного члена суспільства.

Виконання зазначених завдань потребує комплексного аналізу особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у системі освіти та визначення аспектів суспільного життя та категорій населення, які як мінімум охоплюються соціальною роботою. Сучасні студенти перебувають під впливом різноманітних негативних факторів, які призводять до порушення соціального функціонування, наприклад: деформований принцип наступності середньої та вищої освіти, постійні тривоги, перенасиченість негативною інформацією тощо. На перший погляд, це проблеми, з якими студент стикається щодня і які не потребують вирішення, але від цього залежить якість життя людини в майбутньому – чи почуватиметься вона впевненою, самостійною, цінуватиме себе чи навпаки.

Аналіз наукового обігу з проблеми професійної підготовки соціальних педагогів показує, що соціально-педагогічні аспекти професійної підготовки висвітлюються в більшості наукових праць, особливо в працях А. Капської, Г. Лактіонової, М. Лукашевича, Л. Міщик, В. Поліщук. Проблемам

професіоналізації соціальних педагогів та вивченню особливостей професійної підготовки до роботи з певною категорією клієнтів присвячені дослідження Т. Дмитренко, Н. Заверіко, А. Лютої, М. Малькової, Ю. Шевченко, Л. Міщик, В. Приходько, Л. Пундик, Л. Яковлевої. Технології подолання соціально-педагогічних проблем у суспільстві висвітлено в працях С. Архипової, Р. Вайноли, К. Дубровіна, Л. Завацької, Б. Кобзаря, А. Тюплі, В. Шахрай.

Серед наукових досліджень найбільш близькими до поставленої проблеми є ті, що розглядають різні аспекти соціальної реабілітації груп населення з глибокими порушеннями соціального функціонування, таких як інваліди, наркозалежні, колишні ув'язнені тощо. (О.Безпалько, Г.Бойко, Л.Завацька, А.Капська, Д.Клименко, Л.Коваль, Л.Смеречак.

Актуальність, теоретична та практична важливість питання, недостатня кількість спеціальних розробок, які б висвітлили сутність, організаційні особливості, структуру, зміст, ефективні методи та технології професійної підготовки соціального працівників в українській системі освіти, що зумовило вибір теми магістерського дослідження.

Об'єкт дослідження. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти.

Предмет дослідження. Формування професійної компетенції майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти.

Завдання дослідження:

- 1) охарактеризувати сучасні завдання соціальної роботи та встановити її взаємозв'язок з соціальною політикою України.
- 2) обґрунтувати теоретичні основи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти;
- 3) здійснити аналіз понять «компетентність» та «компетенція», встановити їх взаємозв'язок.
- 4) визначити рівні сформованості професійної компетенції майбутніх соціальних працівників;

5) обґрунтувати методичні рекомендації щодо формування професійної компетенції у майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні системи підготовки майбутніх соціальних працівників в сучасних умовах закладів вищої освіти та розробленні методичних рекомендацій щодо формування професійної компетенції майбутніх соціальних працівників.

Відповідно до поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження**:

- теоретичні: аналіз, синтез, систематизація, порівняння, класифікація, узагальнення психолого-педагогічної, соціологічної літератури для з'ясування змісту основних понять дослідження, обґрунтування важливості та особливостей формування професійної компетенції у майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти;

- емпіричні: діагностичні (бесіди, анкетування, опитування), констатувальний експеримент.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота виконувалася на базі Полтавського інституту економіки і права.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій щодо формування професійної компетенції майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад формування професійної компетенції майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти; удосконалення змісту освітніх програм підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах закладів вищої освіти; доборі ефективних методів і прийомів формування професійної компетенції майбутніх соціальних працівників.

Достовірність результатів дослідження забезпечується теоретико-

методологічною обґрунтованістю його вихідних положень; використання комплексу методів дослідження, узгодженого з його науковим апаратом; поєднання кількісного та якісного аналізу теоретичних та експериментальних матеріалів досліджень, статистичних методів обробки експериментальних даних; покрокова логіка дослідження; особиста участь в експериментальній роботі; Впровадження отриманих результатів у діяльність ЗВО.

Затвердження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах, таких як: «Організація соціально-педагогічної та корекційної роботи в умовах інклюзивного навчання» (Полтава, 2023).

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загального висновку, 1 додатку, списку використаних джерел (38 позицій). Загальний обсяг магістерської роботи становить 66 сторінок, з них 54 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТА ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

1.1. СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛСТВА ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ

СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ.

Соціальна політика – це суспільне явище, яке поєднує різноманітні багатофакторні компоненти: конституційно-правові, інституційні, адміністративні, регулятивні та саморегулятивні, глобальні, національні, державні, наднаціональні, суспільні, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікаційні тощо [22].

Соціальна політика – це система управлінських, регулятивних, організаційних, саморегульованих заходів, дій, предметної діяльності суб'єктів, що сформувалися в суспільстві на певному історичному етапі його розвитку, здійснюється на основі певних принципів і засад, які спрямовані на забезпечують оптимальне функціонування та розвиток суспільного життя, зокрема соціальних відносин, умов для самовідтворення та самостійності, всебічної самореалізації соціального потенціалу особистості, її життєвих сил, її соціальної захищеності [17].

Термін «соціальний» означає сукупність певних властивостей і особливостей суспільних відносин даного суспільства, поєднаних спільною діяльністю індивідів або груп індивідів у конкретних умовах місця і часу, що виявляється в їх взаємовідносинах один з одним.

Поняття «соціальний» як явище чи процес виникає, коли поведінка одних індивідів знаходиться під впливом інших. Саме взаємодіючи один з одним, індивіди сприяють інтеграції певних характеристик суспільних відносин. Соціальне виникає із взаємодії людей, визначається відмінностями їх місця і ролі в конкретних соціальних структурах, що, у свою чергу, виявляється в різноманітних взаємовідносинах індивідів і груп індивідів у явищах і процесах суспільного життя.

Як зазначає В. Скурагівський «соціальна політика — це сукупність принципів, рішень і дій соціальних суб'єктів, що містяться в соціальних програмах і соціальній практиці, спрямованих на задоволення соціальних потреб та інтересів особи, соціальної спільноти, суспільства в цілому» [23].

Метою соціальної політики держави є створення умов для розвитку й

оптимального функціонування суспільних відносин, всебічного розкриття творчого соціального потенціалу особистості, досягнення суспільної злагоди, стабільності, соціальної цілісності.

Правильна соціальна політика держави набуває все більшого значення в умовах реформування суспільних відносин у перехідний період до створення соціальної держави та громадянського суспільства. Метою соціальної політики в сучасних умовах є розв'язання суперечностей суспільного розвитку.

До суб'єктів соціальної політики належать люди, держави, суспільства, соціальні спільноти та інститути, політичні партії, громадські організації, колективи, різноманітні фонди тощо. Головним суб'єктом соціальної політики є, безумовно, особистість. Тому формування умов для зміцнення свободи людини, її свободи вибору напрямів і форм самореалізації у сфері суспільного буття, життєдіяльності є важливим завданням політики суспільства. Принцип пріоритетності соціальних інтересів особистості є одним із основних принципів реалізації соціальної політики. Вона передбачає підпорядкування в цілому багатогранної цілеспрямованої діяльності освоєння соціального простору, реалізації соціальних програм в соціальних інтересах людини, створення достатніх умов для самореалізації її соціального потенціалу, захисту соціальної суб'єктності особистості.

2022 рік приніс Україні величезні виклики через масове російське вторгнення, яке призвело до людських жертв, економічного занепаду та величезних втрат. Уряд за підтримки міжнародних партнерів бере на себе зобов'язання щодо критичних соціальних витрат для подолання кризи та боротьби зі зростанням бідності. Незважаючи на деяку стабілізацію, вплив війни не зменшився, що призвело до інфляції, зниження економічної активності та високого безробіття.

Незважаючи на бюджетні обмеження, Україна продовжувала фінансувати соціальні програми та стимулювати роботу з підтримки своєї системи соціального забезпечення та підтримки економічної стабільності.

Під час війни уряд зробив акцент на цифровізації, щоб забезпечити кращий доступ українців до соціальної допомоги. Вживаються зусилля для підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) через спрощену реєстрацію, фінансування допомоги ВПО та надання притулку, де це можливо.

Існуючі програми соціального забезпечення було збережено, але охоплення зменшилося через міграцію та бюджетні обмеження. Для координації благодійності та підтримки різноманітних ініціатив було запроваджено рішення електронного урядування. Виплати допомоги по безробіттю були зменшені, щоб стимулювати пошуки роботи. Соціальна політика України продовжуватиме збалансовувати фінансові обмеження та підтримку постраждалого від війни населення, зосереджуючись на існуючих програмах соціального захисту та допомоги, що перевіряються на матеріальний стан. Виїзна міграція принесла короткострокові переваги, але створила довгострокові проблеми, які вимагають рекомендацій щодо стимулювання зворотної міграції. Міжнародна підтримка, зокрема фінансова, військова та гуманітарна, є дуже важливою для України у подоланні наслідків війни, здійсненні реформ та підготовці до членства в ЄС.

Забезпечення пріоритету соціальних інтересів особи можливе шляхом утвердження свободи особистості як неодмінної умови ефективної реалізації її соціального потенціалу, його повного використання в конкретних умовах життєдіяльності суспільства. Соціальна політика держави має активний характер.

Сьогодні важливим напрямом активної соціальної політики є цілеспрямована діяльність щодо утвердження соціальної стабільності суспільства, яка ґрунтується на надійній соціальній захищеності людини, її соціальній захищеності [10].

О.Іванова зазначила, що нинішня ситуація в Україні характеризується відсутністю офіційно проголошеної державної ідеології з притаманними їй цінностями, відсутністю чіткого уявлення про пріоритети тих чи інших

цінностей у свідомості суспільства. Очевидно, не буде помилкою стверджувати, що в Україні спостерігається соціальна аномія, коли старі звичаї та цінності зведені нанівець, а нові ще не сформувалися [11].

Важливо, щоб у суспільстві поступово формувалися основні морально-етичні цінності як елемент духовності, ментальності людей, які адекватно відображають дух високої творчої самодіяльності, самореалізації свого ділового потенціалу. Без цього загине соціально-економічна ініціатива, активність населення, розшириться велике коло фрустрованих, соціально пасивних, бідних. Втративши надію знайти свою соціальну нішу в житті, ці прошарки суспільства неминуче підривають позитивний динамізм суспільного життя, суттєво напружуючи ресурси соціальної мобільності [11]. У свою чергу соціальна мобільність — це процес, пов'язаний зі зміною індивідом свого місця в соціальній структурі суспільства. Це форма суспільного відтворення, процес соціальних переміщень, переміщення індивідів з одного соціального класу, групи чи прошарку до іншого [8].

Процеси соціальної мобільності відображають соціальну різноманітність суспільства, його стратифікацію, соціальну різноманітність його членів, їх соціальну нерівність. В основі складних процесів, що визначають функціонування соціальної мобільності в суспільстві, лежить природна і соціальна нерівність між людьми, яка має ієрархічний характер і проявляється у сфері соціального життя.

Також одним із завдань соціальної політики є організація, відтворення та забезпечення впорядкування процесів, пов'язаних із формуванням і функціонуванням соціальної нерівності, є важливим завданням соціальної політики.

Соціальна нерівність – це складне, суперечливе соціальне явище, яке може мати як конструктивний, так і деструктивний характер. На жаль, сьогодні в Україні соціальна ієрархія має деструктивніший характер, оскільки сформувалася на основі протиприродних, об'єктивних еволюційних процесів, в основі яких лежить статусна ієрархія (нерівність статусів), яка зумовлена

природною та соціальною нерівністю. людей (зокрема, різні індивідуальні здібності, різноманітність людей у багатьох аспектах), і спонтанні, хаотичні, неприродні фактори деструктивної саморегуляції.

Отже, сьогодні процеси соціальної диференціації та поляризації суспільства чітко відображаються на соціально-класовій структурі країни. Процес зростання середнього класу відбувається дуже повільно, вищий і нижчий класи ростуть швидше, поглиблюючи соціальну поляризацію.

Серед інших негативних соціальних явищ, характерних для нашого сьогодення, можна також назвати безробіття, погіршення освіти та охорони здоров'я, зниження народжуваності та зростання смертності. Злочинність, у тому числі серед неповнолітніх, досягла в країні нечуваного рівня.

Основними напрямками та пріоритетами соціальної політики держави за сучасного стану суспільного розвитку є:

- розширення та поглиблення соціального поля для реалізації творчого соціального потенціалу особистості;
- досягнення соціальної злагоди в процесі суспільного розвитку;
- розвиток нової соціальної культури в суспільстві;
- створення умов для самовідтворення населення;
- розвиток і розвиток соціальної ринкової економіки;
- розвиток соціально-класових відносин;
- регулювання сімейно-шлюбних відносин;
- створення умов для забезпечення належного рівня життя кожної людини та її сім'ї;
- розвиток і створення гнучкої системи соціального захисту;
- реформа пенсійної системи тощо [3].

Завдання соціальної політики мають свій відбиток у соціальній роботі.

Соціальна політика визначає методологічні принципи, зміст і організаційні форми соціальної роботи. Тому вони співвідносяться з цілим і частиною, загальним і конкретно-особливим. Соціальну політику можна розглядати як причинно-наслідкову, ситуативну, динамічну діяльність

держави та її інститутів щодо практичної організації соціального захисту людей, які прагнуть реалізувати свої потреби та інтереси в суспільстві. Ця діяльність базується на силі законів і підзаконних актів, структурі органів державного управління і покликана створити вимоги до адаптації людини до умов життя, які можна уявити в часі і просторі. Реалізація соціальної політики безпосередньо зачіпає інтереси та потреби людей, впливає на їхні долі, умови життя, містить не лише творчий, а й руйнівний потенціал.

Зважаючи на це, у соціальній політиці виділяють два взаємообумовлені, взаємодіючі аспекти: науково-пізнавальний і практично-організаційний. Перший – це результат аналізу та розуміння потреб, що назріли в суспільстві, тенденцій розвитку суспільних процесів, як загальна оцінка минулого курсу соціальної політики держави. Він відображає рівень громадської думки, настрої та ставлення різних груп населення [3].

Практичні та організаційні аспекти соціальної політики стосуються безпосередньої реалізації концептуальних положень і стратегічних завдань. Важливе значення тут має різнобічна діяльність органів державного управління, системи соціальних служб, практична поточна робота з населенням. Його змістом є всебічно виважена, науково обґрунтована соціальна політика, що відповідає інтересам людей. Ця робота переважно адміністративна, спрямована на оптимальне використання сил і засобів, розподіл праці при вирішенні завдань, стимулювання їх своєчасного та якісного виконання, здійснення необхідного контролю[38].

Організаційний рівень соціальної роботи, зокрема, передбачає:

- глибше з'ясування конкретних соціальних проблем, всебічний аналіз і оцінка умов їх вирішення;
- підбір і розстановка необхідного персоналу, створення або зміна організаційних структур;
- з'ясування змісту, суспільної значимості якісного та своєчасного виконання завдань, методів стимулювання праці виконавців;
- координація зусиль і дій структурних підрозділів, конкретних посадових

осіб, забезпечення їх цілеспрямованої та ефективної діяльності; підбиття підсумків поетапного та остаточного виконання завдань, оцінка роботи виконавців, формулювання уроків і висновків для наступної діяльності [6].

Таке використання двох аспектів у соціальній політиці є певною мірою умовним, оскільки неможливо повною мірою реалізувати один із її аспектів, якщо не суперечити один одному. Обидві сфери соціальної політики необхідно розглядати в нерозривній єдності, взаємопов'язані як внутрішньо пов'язані частини цілісного явища.

На думку Ш. Рамона, відмінність соціальної політики від соціальної роботи полягає, насамперед, у ціннісних орієнтаціях. Наприклад, важливою особливістю соціальної роботи є такий спосіб допомоги людям, який їх не бентежить. Тому велика увага приділяється характеру відносин з клієнтами, індивідуальній роботі, і не тільки її результатам, а й самому процесу[6].

Рамон вважає соціальну роботу наполовину соціальною наукою, наполовину мистецтвом, а соціальну політику ближче до справжньої науки. Соціальна політика, на його думку, є галуззю більше наукової діяльності, ніж спеціальної професії, тоді як соціальну роботу можна вважати галуззю науки та професією. Тому вона потребує удосконалення правового забезпечення, що сприятиме кодифікація трудового та соціального права, розробці державних соціальних стандартів, що забезпечать гідний рівень життя людини, впровадження механізму перегляду законодавства та інших нормативно-правових актів з питань договірного регулювання трудових, економічних і соціальних відносин та їх відповідність потребам і вимогам держави; інтеграції в міжнародні системи економічного і соціального розвитку та впровадження чіткої компенсаційної механізм у разі невиконання законодавства гарантії.

1.2 Розвиток соціальної роботи як науки та професійної діяльності.

Соціальна робота як соціальне явище – це унікальна модель соціальної допомоги, реалізована суспільством у певний історичний період відповідно

до соціальної політики держави, суспільно-політичного розвитку, національної культурної спадщини. Соціальна робота – це діяльність, яка вимагає не лише управлінського, педагогічного та юридичного професіоналізму і психологічних знань, вивчення соціальної філософії та етики, а також високої моралі [22].

Розглянемо сутність соціальної роботи як професійної діяльності та науки в процесі її розвитку.

У світі існує кілька тисяч вищих шкіл соціальної роботи та спеціалізованих факультетів при університетах, які готують професійних соціальних працівників. Лише в Європі існує понад 500 навчальних закладів, які дають освіту в галузі соціальної роботи. У більшості країн ця освіта фінансується державою, але є також багато приватних навчальних закладів, наприклад, в Італії та Франції. У деяких країнах приватний характер шкіл визначається їх приналежністю до певної релігійної конфесії. Наприклад, у країнах Португалії, Іспанії та Латинської Америки кількість шкіл, що належать Римо-Католицькій Церкві, значно перевищує кількість світських закладів. Більшість зарубіжних учених вважають, що соціальна робота як самостійна професія та навчальна дисципліна остаточно утвердилася в 1960-1970-х роках [26].

У всьому світі утвердився погляд на соціальну роботу як на «організацію персональної послуги для допомоги людям» (С. Рамон, Т. Шанін), робота якої полягає в тому, щоб полегшити їхнє життя в умовах особистого стану та сімейної кризи, а також, якщо можливо, вирішувати свої проблеми, навчити їх вирішувати їх самостійно [32].

Великий внесок у розвиток соціально-педагогічної роботи не тільки в США, а й в інших країнах внесло дослідження американця М. Річмонда (Richmond, 1917) «Соціальні діагнози», яке довело необхідність доповнення концентрованих соціальної допомоги з виховним впливом, розвивати методи групової роботи та виховання для самопомоги та більш ефективної соціалізації особистості [24].

США вважаються піонерами у розвитку соціальної роботи як професії та науки. Соціальна робота в цій країні відноситься до професії, яка служить суспільній моралі суспільства. Сфера соціальної роботи продовжує розширюватися: сьогодні послуги соціального працівника в США охоплюють різні сфери - організації та центри охорони здоров'я, школи, підприємства та індустрії, агентства соціального захисту сім'ї та дітей, центри психологічного здоров'я, виправні центри та приватна практика. Соціальні працівники обслуговують дітей і дорослих будь-якої раси, етнічної приналежності, соціально-економічного рівня та релігії [37].

Структуру підготовки сертифікованих спеціалістів у соціальній сфері у Великій Британії визначає **Central Council for Education and Training in Social Work**. Створення Ради дозволило упорядкувати освітні стандарти, видавати ліцензії на створення навичок соціальної роботи, розподіляти державні замовлення та гранти на наукову діяльність у сфері соціальної роботи; централізувати видачу дипломів, що забезпечують кваліфікацію випускників [12].

У німецькій моделі освіти центральне місце посідає учень як головний реципієнт. Весь навчальний процес спрямований на формування професійних навичок; використання інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання; налагодження співпраці між навчальними закладами та соціальними установами як базами виробничої практики та потенційними роботодавцями; впровадження міждисциплінарних спеціалізацій.

Поєднання освітніх спеціальностей має особливе значення при підготовці спеціалістів із соціальної роботи/соціальної педагогіки в Німеччині. Останнім часом статистичні довідники фіксують значну кількість студентів, які виявили бажання поєднувати професію соціального педагога з іншими напрямками підготовки [35]

На основі аналізу програм підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини можна виділити спільні елементи: соціальна

робота та соціальна педагогіка: історія, теорія, організація, соціальні інститути, методи роботи; суспільні науки: соціологія, соціальна політика, політологія, емпіричні соціальні дослідження; психологія/педагогіка: прогресивна психологія, терапевтичні методи, теорія та практика освіти, теорії соціалізації; здоров'я: надання медичної допомоги, диспансеризація, патронаж; правове та державне управління: законодавство про сім'ю, молодь, соціальне забезпечення, соціальні гарантії у сфері праці та самоврядування; музика, драма, спорт, образотворче мистецтво, кінематограф, робота зі ЗМІ, курси іноземних мов - англійська, іспанська, французька, курси для іммігрантів [18].

Французька система підготовки соціальних працівників, одна з найефективніших у світі, характеризується різноманітністю та багаторівневістю. Він також є одним із найстаріших, але водночас одним із тих, що найбільш динамічно розвиваються, оновлюються, реформуються. Підготовка соціальних працівників у Франції відбувається значною мірою на рівні середньої спеціальної та вищої освіти. Система підготовки фахівців для соціальної сфери базується на своєчасній професійній орієнтації та допрофільній підготовці, що реалізується в загальноосвітньому навчальному закладі на основі тісної взаємодії навчальних закладів, що здійснюють теоретичну підготовку, і соціальних служб, і закладів, які є базою для практичного навчання. Підготовка фахівців у сфері соціальної роботи у Франції побудована за принципом чергування освіти, коли теоретична підготовка чергується з періодами навчання в різних навчальних закладах, соціальних службах, установах і організаціях, причому обидві частини підготовки фахівців з соціальної сфери здійснюються за програмою, переслідують мету та оцінюються за чітко визначеними критеріями. Під час навчання студенти проходять декілька видів підготовки. Всі ці типи можна розділити на два типи цілей: 1) на основі пасивного спостереження сформувати у студентів уявлення про деталі майбутньої професійної діяльності в різноманітних соціальних установах з різними категоріями

клієнтів - навчання типу ознайомлення (інформаційні, ознайомлювальні, міжпредметні); 2) у процесі активного залучення лікаря-інтерна до вирішення реальних проблемних ситуацій, з метою формування в нього навичок здійснення професійної діяльності – навчання професійного спрямування (професійне, екстернатне, поглиблене навчання, освітнє) [14].

Розглядаючи систему соціальної роботи в Швеції, можна відзначити, що вона є однією з найдосконаліших у Європі, а підготовка соціальних працівників має багаторівневий характер і здійснюється по-різному для спеціалістів на різних інших місцях роботи. С. Кубицький (Kubitskyi, 2010) виділяє три основні групи соціальних працівників: соціальні працівники, які займаються доглядом за хворими та інвалідами; соціальні педагоги по роботі з дітьми та молоддю; соціальні працівники, які здійснюють патронаж та організацію допомоги населенню.

Мінімальний рівень освіти допускається для працівників, які доглядають за хворими та інвалідами. Напрямок соціальної роботи в організації допомоги населенню є досить престижним, вимагає вищої освіти. Таких спеціалістів готують у шведських університетах.

Існує типова програма підготовки спеціалістів соціальної сфери, але кожен навчальний заклад має право вносити корективи. Структура підготовки бакалавра, якої дотримуються всі шведські університети, складається з таких рівнів: базова теоретична підготовка, навчання, курси поглибленої теоретичної спеціалізації.

Основною метою тренінгу є оволодіння студентів методами соціальної роботи та соціально-психологічної допомоги. Основними формами навчання є лекції, гурткова робота, індивідуальні заняття та семінарські заняття. На лекціях і на семінарських заняттях обов'язкова активна дискусія. Усі форми роботи серед учнів мають на меті розвивати вміння активно мислити, проявляти самостійність у навчальному процесі [30].

Можна точно сказати, коли виникла соціальна робота як соціальне явище, специфічна сфера людської діяльності, галузь науки.

Різні форми соціальної роботи були відомі людству багато століть тому. В основному вони займалися благодійністю, надаючи допомогу хворим, бідним, безробітним, сиротам, ув'язненим тощо. Не буде перебільшенням стверджувати, що основні принципи соціальної роботи, які протягом століть послужили основою для розвитку наукової концепції соціальної роботи, були закладені ще в стародавніх цивілізаціях Єгипту, Китаю, Греції.

Особливу роль у розвитку теорії соціальної роботи у вивченні практики соціальної роботи на індивідуальному рівні відіграли теорії З. Фрейда.

Так, Фрейд проаналізував механізми функціонування соціальних інститутів, вважав головними стимули людської діяльності, розвинув психоаналітичну концепцію особистості.

Предметом соціальної роботи як самостійної суспільної науки є закономірності сприяння розвитку і реалізації життєдіяльності людини в нових соціально-економічних умовах, а також удосконалення механізмів координації життєвих сил людини і способів забезпечення їх реалізації [3].

Соціальна робота є важливою ланкою між людьми, які потребують допомоги. До основних цілей соціальної роботи згадані вчені відносять:

- підвищення рівня самостійності клієнтів, їх здатності контролювати своє життя та більш ефективно вирішувати проблеми, що виникають;
- створення умов, за яких клієнти можуть максимально проявити свої здібності та отримати все, що їм належить згідно із законом;
- адаптація або реадaptaція людей у суспільстві;
- створення умов, у яких людина, незалежно від фізичних вад, психічного зриву, життєвої кризи, може жити, зберігаючи почуття власної гідності та самоповаги з боку оточуючих людей [6].

У сучасних умовах, у період розвитку соціальної роботи в Україні як самостійної професійної діяльності, труднощі, що виникають під час використання теорії соціальної роботи на практиці мають, на наш погляд, суб'єктивне і об'єктивне причини [8, с. 21].

Для успішної діяльності необхідно докладати цілеспрямованих зусиль

і соціальний працівник повинен враховувати вплив мікро- та макросоціуму.

Під мікросоціумом розуміється найближче оточення людини - сім'я, родичі, знайомих, під макросоціумом — суспільство. Мікросередовище суспільства є найважливішим чинником і оптимальною умовою розвитку і розвитку особистість містить сили, які запобігають негативним тенденціям впливати на когось [8, с. 14].

За своєю природою соціальна робота, яка характеризується цілісністю, не може спиратися на теорію, практичну модель або виходити з неї.

Різні форми соціальної роботи, здається, проходять «крізь» усі теорії, представляють складні конструкції різних моделей соціальної роботи. [17, с. 32–33].

Важливим є питання про цінності практичної соціальної роботи. Шуламйт Рамон перераховує п'ять основних цінностей професійної соціальної роботи.

Демократія. Йдеться про необхідність роботи з людьми – клієнтами соціальних служб, щоб вони могли відновлювати та використовувати свої особисті соціально-людські здібності. Людям потрібно надати повноважень. Розширення повноважень вимагає розподілу влади та її відокремлення від традиційно впливових груп.

Допомога людині. Кожна людина має право отримати підтримку з боку суспільства в складних життєвих обставинах не тільки тому, що вона не приносить користі, а в ім'я розвитку людських здібностей і для збагачення нематеріальної частини нашого життя.

Повага до особистості. Існує багато різних способів виявити повагу до різних соціальних і культурних груп. Ми повинні розглянути, що вважається ввічливою поведінкою в групах, відмінних від нашої.

Право на самовизначення. Це означає, що кожна людина має право вирішувати свої проблеми на основі своєї здатності приймати раціональні рішення. Це право включає право на помилку.

Право на надію. Люди залежні за своєю природою, кожен з нас має

право на взаємозалежність і підтримку в разі потреби. Співпраця – це позитивний і цілком нормальний стан. Зростання незалежності не заперечує цю цінність, оскільки передбачає, що жодна людина не може бути повністю самодостатньою, і що самодостатність не є ідеалом [36].

Існують людські потреби, спільні для всіх, але кожна людина істотно відрізняється від інших і має свої специфічні потреби. Важливою характеристикою демократичного суспільства є повна реалізація особистісного потенціалу кожної людини та передбачення її соціальної відповідальності за активну участь у житті суспільства. Суспільство відповідає за надання допомоги особистості в подоланні перешкод на шляху до самореалізації. Аналіз сучасного рівня та стану соціальної роботи дозволяє зробити висновок, що вона має п'ять аспектів:

-географічний – уся діяльність здійснюється в певних межах: країни, регіону, установи;

-політична – соціальна робота ліберальна, демократична;

-соціально-економічний — соціальна злагода та єдність у будь-якій країні значною мірою залежить від справедливого розподілу наявних ресурсів;

-культурний - незалежно від різних традицій, вірувань, поглядів, культури окремих осіб сім'ї, громади, групи, повинні поважатися;

-духовний – у будь-якому суспільстві існує своя система цінностей.

Важливо розуміти та враховувати духовний світ, цінності, ідеали та етику людей, які працюють із фахівцями із соціальної роботи.

Висновки до першого розділу

На основі аналізу завдань сучасної соціальної політики та основних цілей соціальної роботи було встановлено, що державна соціальна політика є процесом створення умов для розвитку та оптимального функціонування суспільних відносин, всебічного розкриття творчого соціального потенціалу особистості, досягненням соціальної злагоди, стабільності та соціальної цілісності.

Дослідження процесу підготовки соціальних працівників у різних країнах можна висвітлити деталі роботи цих спеціалістів для підвищення ефективності соціальної роботи в Україні. Так, з досвіду соціальної роботи в США особливо корисним є те, що в роботі шкільного соціального працівника переважають психологічні та соціально-терапевтичні функції, що дозволяє організувати соціально-реабілітаційну роботу. Соціальні працівники Великої Британії характеризуються добре розвиненими вміннями та якостями менеджера, організатора соціальної допомоги, координатора зусиль у соціальних службах, необхідних для планування та реалізації процесу реабілітації.

Німеччина вирізняється наявністю та сумісністю двох спеціалістів у соціальній сфері – соціального педагога та соціального працівника. Особливо цікавим у підготовці соціальних працівників є використання PR-технологій, які суттєво підвищують статус соціальної роботи, привертають увагу суспільства до соціальних проблем та слугують залученню коштів та інших матеріальних ресурсів, у тому числі людських, у соціальну роботу.

Соціальна робота у Франції характеризується інтенсивністю реалізації різноманітних програм і проектів соціального захисту населення, особливо дітей. Особливості роботи соціального працівника в цій країні полягають у орієнтації на анімаційну діяльність, яка розуміється ширше, ніж в Україні, і добре організована. Аніматор у Франції – це фахівець, який керує та координує розвиток підростаючої особистості, служить гуманізації всього середовища, допомагає вирішувати проблеми дітей та підлітків.

Для удосконалення сфер діяльності соціального працівника в Україні може слугувати шведський досвід соціальної роботи. Саме у Швеції існує чіткий поділ фахівців соціальної сфери на такі категорії: соціальний працівник з обслуговування хворих та інвалідів; соціальний педагог по роботі з дітьми та молоддю; соціальні працівники, які здійснюють патронаж та організацію допомоги населенню.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

2.1. Поняття «компетентність» та «компетенція» в професійній підготовці майбутніх соціальних працівників

Підвищення якості освіти сьогодні є актуальним питанням не лише для України, а й для всієї світової спільноти. Умови, в яких сучасне українське суспільство ставить перед системою освіти питання про необхідність оцінки традиційних та пошуку нових підходів до формування особистості фахівця, зокрема її різнобічного розвитку та соціальної адаптації в сучасному суспільстві.

Освіта на сучасному етапі передбачає основне завдання підготовки у закладах вищої освіти – це формування кваліфікованого, конкурентоспроможного, компетентного, відповідального фахівця, який вільно володіє своєю професією, орієнтований на відповідні сфери діяльності, здатний ефективно працювати за фахом на рівні світових стандартів, готовий до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Сьогодні ефективно працює фахівець, який адекватно відповідає новим суспільним очікуванням, здатний до творчого зростання та професійного самовдосконалення, постійно оновлює особистісні ресурси. Особливої підготовки на сьогоднішній день потребує фахівець з соціальної роботи, адже його діяльність в першу чергу спрямована на соціальний захист особи як вищої цінності, на підтримку і зміцнення її морального, психічного і фізичного здоров'я, різнобічного розвитку. Безпосередніми практичними завданнями роботи в соціальній сфері є поліпшення соціального самопочуття людини, вдосконалення умов його життя, забезпечення гідного, комфортного існування [9].

Тому з врахуванням вищесказаного доцільно зазначити, що підготовка фахівців з соціальної роботи потребує особливої професійної підготовки та має певну специфіку при впровадженні в навчальний процес таких понять як компетентність та компетенція.

Розглянемо терміни «компетентність» і «компетенція», їх трактування має історичне походження. Незважаючи на широке використання цих термінів останнім часом у дослідженнях, присвячених освіті та навчанню у вищій школі, аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з цієї проблеми показує всю складність, багатоаспектність і неоднозначність трактування цих понять.

Сьогодні поняття «компетентність» і «компетентність» мають різні тлумачення, виділяють спільні та відмінні риси у змісті цих понять.

Якщо розглядати поняття «професійна компетентність» у контексті

підготовки соціальних педагогів, то необхідно звернутися до каталогу професійних компетентностей соціальних педагогів, створеного у 206 р.0 Міжнародною асоціацією соціальних педагогів (International Association of Social Educators). АІЕЛ), де стверджується, що компетентність – це здатність соціального педагога до дій, пов'язаних із конкретним завданням, ситуацією чи контекстом, яка поєднує не лише знання, уміння, інтелектуальні, практичні та соціальні навички, а й ставлення та мотивацію [33].

Розкриваючи сучасну технологію підготовки вчителя, М. Левіна (Левіна, 2001) зазначила, що практично-технологічні вміння є важливою частиною, яка включає формування обізнаного та творчого фахівця, підготовку його до наукової трансляції знань, прийняття рішень, аналіз і відбір інформації [16].

Науковці О. Акулов, Н. Радіонова, А. Тряпіцина розглядають професійну компетентність як сукупну характеристику, що визначає здатність вирішувати професійні проблеми та типові професійні завдання, що виникають у реальних професійних ситуаціях та педагогічній діяльності, використовуючи знання, професійний та життєвий досвід, цінності, ставлення [27].

Дослідниця І. Гришина (Гришина, 2004) підкреслює, що структурні компоненти особистості забезпечують розвиток професійної компетентності, особливо їх генетичні зв'язки в різні моменти часу та справжні новоутворення в цих субстанціях (як позитивні, так і негативні). Важливим аспектом проблеми набуття компетентності є визначення реальних протиріч між вимогами, які пред'являє професійна діяльність до особистості, її особистими бажаннями та завданнями, які перед нею стоять [12].

О. Кокун визначила поняття «професійна компетентність» як сукупність професійних знань, умінь, а також способів здійснення професійної діяльності. Основними компонентами професійної компетентності є: соціально-правова компетентність (знання та вміння у сфері взаємодії з соціальними інститутами та людьми, а також оволодіння прийомами професійного спілкування та поведінки); спеціальні здібності (підготовка до самостійного виконання певних видів діяльності, здатність розв'язувати типові професійні завдання та оцінювати

результати своєї праці, здатність вільно здобувати нові знання та вміння за фахом); особистісна компетентність (здатність до постійного професійного зростання та підвищення кваліфікації, а також самореалізації у професійній діяльності); самокомпетентність (адекватне розуміння соціально-професійних особливостей особистості та володіння технологіями подолання професійних деструкцій); міцні професійні навички (здатність діяти в умовах, що раптово ускладнюються, при аваріях, порушеннях технологічних процесів) [32].

Компетенція (від лат. компетенція – сукупність питань, у яких особа добре обізнана, володіє знаннями та досвідом) – сукупний результат засвоєння змісту освіти, що виражається в готовності фахівця використовувати набуті знання, уміння, навички, а також способи діяльності в конкретних професійних ситуаціях для вирішення практичних і теоретичних завдань [26].

Отже, з одного боку, ми простежуємо взаємозв'язок і дотиковість понять «компетентність» і «компетенція» одне до одного, а з іншого – відмінність цих понять, яка, на думку вчених, була встановлена в 60-х рр. ХХ ст., і визначається як таке, що базується на знаннях, інтелектуально та особистісно зумовлених досвідом соціально-професійного життя людини.

Що стосується освітнього процесу, то він був розроблений в 70-х роках 20 століття в Америці в загальному контексті концепції «компетенцій», запропонованої Н. Хомським в 1965 році (Університет Массачусетса) стосовно теорії мови і змін граматики. Як зазначає Н. Хомський, «... ми проводимо фундаментальну різницю між компетенцією (знання мови людини, говоріння – слухання) і компетентністю (фактичним використанням мови в конкретних ситуаціях). Тільки в ідеалізованому випадку компетентність є пряме відображення компетенцій». Водночас у роботі Р. Уайта «Мотивація переосмислена: концепція компетентності, категорія компетентності змістовно наповнена особистісними компонентами, зокрема мотивацією.

Наступний етап характеризується використанням категорії «навички» в менеджменті та адмініструванні, в тренінгу спілкування з'являється поняття «соціальні навички (навички)». У 1973 році з'являються праці Д. Рейвена і Д.

Клелланда, але не в Америці, а у Великій Британії, з 1986 року концепція компетентнісно-орієнтованої освіти закладена в основу національної системи кваліфікаційних стандартів і отримала офіційне державне затвердження. . підтримка.

Згідно з визначенням експертів країн Європейського Союзу, поняття «компетентність» слід розглядати як здатність ефективно та творчо використовувати знання та навички в міжособистісних стосунках – ситуаціях взаємодії з іншими людьми в соціальному контексті як а також у професійних ситуаціях. Компетентність - це концепція, яка логічно впливає з ставлення до цінностей і від знань до навичок. Поняття компетентності, згідно з Міжнародним департаментом стандартів навчання, досягнень і освіти, визначається як здатність виконувати діяльність, виконувати завдання чи роботу компетентно. Водночас поняття компетентності включає знання, навички та ставлення, які дозволяють індивіду ефективно діяти чи виконувати певні обов'язки, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній сфері чи певній діяльності. В Україні нормативне підґрунтя впровадження компетентнісного підходу закладено у Національній доктрині розвитку освіти, наказі Міністерства освіти і науки “Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та інтеграції в європейське та і світове освітнє співтовариство”, стандартах Міністерства освіти і науки спеціальності “Соціальна робота”, «Соціальне забезпечення» та інших програмах та розпорядженнях. При цьому можна стверджувати, що компетентність включає в себе комплекс професійних, соціальних і особистих знань, вмінь і навичок, але не обмежується ними.

Так, про компетенції має сенс говорити лише тоді, коли вони виникають у будь-якій ситуації. Дослідник В. Кальней вважає, що нерозкрита здатність, яка залишається в діапазоні можливостей, є не здатністю, а перш за все – прихованою можливістю. На думку Н. Яковлевої, компетентність – це рівень представлення в індивідуальній свідомості ієрархічної структури проблемних

ситуацій діяльності та володіння способами їх вирішення. Так само вважає Є. Огарьов, який характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності, де розвиток здібностей дає змогу виконувати кваліфіковану роботу, приймати відповідальні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та вдосконалювати дії, що ведуть до раціональності та успішного досягнення наміченої мети. І. Зимня компетентність розглядає як актуальну, сформовану особову якість, що ґрунтується на знаннях, інтелектуально і особливо обумовлену соціально-професійній характеристиці людини, його особливу якість, а компетенції як внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, представлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і стосунків), які виявляються в компетентностях людини [22].

Отже, поняття «компетентність»: по-перше, воно розглядається в контексті професійної діяльності; по-друге, розуміється як складний особистісний ресурс, що включає різноманітні здібності людини; по-третє, характеризує рівень готовності людини до діяльності та характер її виконання; по-четверте, вона формується в процесі оволодіння людиною відповідною їй діяльністю.

Підготовка фахівця із соціальної роботи передбачає, перш за все, розвиток професійних та особистісних якостей людини. Ефективність реалізації цієї функції визначається рівнем професійної компетентності фахівця із соціальної роботи.

Дослідження сучасного стану проблеми розвитку професійної компетентності соціального працівника в теорії та практиці вищої освіти визначається багатоаспектністю поняття «професійна компетентність», що суттєво ускладнює концептуалізуючу методичку ця концепція. Узагальнення теоретичних аспектів досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що визначення професійної компетентності залежить від дисциплінарних уподобань авторів, від акцентування уваги на різних аспектах неординарності даної проблеми [11].

У свою чергу, професійна компетентність розуміється як єдність

теоретичної та практичної готовності та її характеристики як професіонала. Професійна компетентність – важлива якість фахівця, що характеризує здатність вирішувати професійні завдання, використовуючи знання, досвід і ставлення до професійної діяльності та включає мотиваційну, інформаційну та операційну складові; готовність до самоосвіти у професійному середовищі для постійного професійного розвитку. У науці розроблено поняття професійної компетентності та її видів для різних спеціалістів[7].

Особливо актуальною сьогодні є роль професійної компетентності фахівця із соціальної роботи. Характер професійної діяльності вимагає від фахівця соціальної сфери знання широкого кола питань, починаючи з організації системи соціального забезпечення в цілому та відповідного законодавства, елементів соціології та економіки і закінчуючи конкретними, тобто, передбачає знання прикладної психології, методики роботи з клієнтами.

Виходячи з того, що поняття професійної компетентності включає: методичну компетентність, соціально-організаційну компетентність, професіоналізм соціального працівника залежить від усіх трьох рівнів.

Зважаючи на вищезазначене, міждисциплінарний підхід до визначення поняття компетентності вплинув на сучасну науку. Компетентність – це освітня система, що включає особистісні, предметні та інструментальні ознаки та компоненти. Здібності виступають як нова одиниця вимірювання навченості людини та соціальних потреб суспільства. Основні розбіжності вчених полягають у різних підходах до визначення включення змістової частини поняття «компетентність». Одні одним компонентом вважають знання, уміння та навички, інші — «здатність і готовність особистості діяти», треті поділяють здібності на змістовні та процесуальні.

Незалежно від трактування здатність: 1) завжди розглядається в контексті діяльності; 2) розуміється як важлива властивість, що становить людську систему, яка є інтеграцією різноманітних людських здібностей; 3) характеризують рівень готовності особистості до діяльності, характер і ефективність її виконання; 4) формується в процесі освоєння людиною

відповідної діяльності.

Що стосується поняття «компетенції», то воно прийшло в педагогіку зі бізнесу. Як відзначають у своїх дослідженнях С. Шишов і В. Кальні, «за останні десятиліття цей світ значно відточив і формалізував свої концепції та методи аналізу та управління людськими ресурсами. Зіткнувшись із жорсткою конкуренцією та швидкими змінами в знаннях і технологіях, корпоративний світ спрямував збільшення інвестицій у розвиток того, що часто називають «людським капіталом».

У цьому підході здібності характеризуються як загальні здібності, які демонструються і розвиваються в діяльності, заснованої на знаннях, цінностях і пристрасті, і дозволяють людині встановлювати зв'язки між знаннями і ситуаціями, визначати спосіб (систему дій) для успішне вирішення проблеми. На відміну від знання, уміння, навички, що передбачає дію на

За аналогією зі зразком під компетенцією розуміється наявність досвіду самостійної діяльності, заснованої на універсальних знаннях. У сфері виробництва значна частина професій і посад характеризується більш-менш розгорнутим переліком (набором) компетенцій.

Спираючись на прийнятий у сфері виробництва підхід, С. Шекшня визначає компетентність як особистісні якості людини, її здатність виконувати певні функції, оволодівати типами поведінки та ролями в суспільстві, такими як, наприклад, орієнтація на клієнта, вміння працювати в групі, напористість, оригінальність думки.

У логіці цього підходу компетенція розглядається як частина компетентності, під якою розуміють інтегровану якість особистості професіонала, яка включає не лише уявлення про кваліфікацію, а й «розвинену соціально-комунікативну та індивідуальну здатності забезпечувати свободу професійної діяльності».

У зв'язку з цим кожна зі здібностей має систему навичок, що їх відображають, наприклад: здатність вирішувати проблеми і завдання соціальної діяльності, інструментальні та загальнонаукові завдання, такі як

здатність дотримуватись норм професійної етики, в т.ч. практики: в умовах індивідуальної та групової взаємодії з клієнтами за допомогою методів спілкування виявляти повагу до їхньої гідності та права на вибір певної поведінки, якщо вона не порушує такі ж права інших осіб; уникати прямого чи опосередкованого примусу клієнтів до будь-яких дій, навіть на їхню користь або на користь свого соціального оточення.

В умовах соціальної служби громадські організації, благодійні організації, працюючи різними методами з окремими клієнтами та групами, діють відповідно до принципу пріоритетності інтересів клієнтів. В умовах індивідуальної та групової взаємодії з клієнтами, використовуючи методи спілкування, проявляти толерантність до клієнтів, їх емоційного стану, манери поведінки незалежно від особистих характеристик, соціального статусу, статі, національності, способу життя, фізичного чи психічного стану та інших індивідуальних особливостей. В умовах індивідуальної та групової взаємодії з клієнтами діяти відповідно до принципу конфіденційності, не допускати розголошення особистої інформації про клієнта. В умовах соціальної служби, громадської організації, благодійної організації, працюючи різними методами з окремими клієнтами і групами діяти спільно з іншими фахівцями соціальної роботи, визнаючи різні погляди та форми практичного досвіду колег і утримуючись від некоректної критики їхньої професійної поведінки; піддавати конструктивному аналізу професійні дії колег, прагнучи забезпечити якнайкращі послуги клієнтам та якнайвищу якість роботи установи і т.д.

Отже, щодо професійної діяльності терміни компетенції та компетентність розглядаються не як частина і ціле, а переважно як подібні та синонімічні категорії, причому термін «компетенції» є найбільш усталеним, більш поширеним.

Науковці та практики єдині в тому, що фахівець соціальної сфери повинен бути компетентним і володіти необхідними для професії навичками, мати глибокі знання в галузі наук про людину: психології, медицини, соціології,

педагогіки, економіки, права, етики. і т.д. Знання теорії, методики і технології соціальної роботи та вміння їх застосовувати разом із відповідними особистісними якостями та здатністю до творчості можна розглядати як готовність фахівця із соціальної роботи до професійної діяльності.

2.2. Сутність професійної компетенції фахівця соціальної роботи та професійна культура особистості.

Сучасний соціально-економічний розвиток України передбачає підвищення якості життя населення, зниження рівня безробіття, підвищення його платоспроможності тощо.

Вивчаючи психолого-педагогічне дослідження структурованої сфери діяльності, науковці розглядають професійну компетентність фахівця із соціальної роботи через призму прояву психологічних особливостей особистості (необхідних для засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок), а також у контексті деяких оновлених вимог до сучасної соціальної роботи в цілому.

Аналіз проблем професійної компетенції фахівця із соціальної роботи є науковим напрямком досліджень багатьох вчених, зокрема Л. Анциферової, Ю. Варданяна, І. Клімковича, О. Маркової та ін.

Поняття професійної компетенції включає як життєвий досвід, так і загальну ерудованість, здатність до творчості. Найважливішим є досвід комунікаційної взаємодії, оскільки він відображає знання, норми та цінності певного середовища і, водночас, базується на індивідуальних особливостях та особистому життєвому досвіді. При цьому фахівець із соціальної роботи повинен враховувати те, що рівень професійних компетенцій можна підвищувати у сфері саморозвитку, самовдосконалення, спираючись на власні дії, а оцінювати компетентність необхідно через експертизу і самооцінку. Слід зазначити, що професійна компетентність фахівця із соціальної роботи залежить від особистості фахівця. Внутрішня налаштованість на зустріч з людьми, любов і доброта до них, розуміння і вміння проникати у світ

переживань є основою розвитку професійних якостей соціального працівника. На нашу думку, професійна компетентність базується на низці загальнолюдських цінностей - гуманізм, доброта, здатність до співчуття. Це підтверджує думку про комплексний характер професійної компетентності, яка включає як особистісні, так і професійні якості.

Основною умовою ефективної діяльності є взаємовідносини між фахівцем із соціальної роботи (з проявом його професійних і особистісних якостей) і клієнтом (з його власними індивідуально-особистісними якостями).

Показником розвитку професійної культури у сфері соціальної роботи є **результативність** роботи (акуратність, доречність, інформативність). Це комплексна інтегративна якість особистості, яка опосередковує професійно-педагогічну діяльність, спрямовану на встановлення, підтримку та розвиток ефективного спілкування з клієнтом або іншими учасниками соціального процесу.

Фахівець із соціальної роботи характеризується не тільки як людина, що володіє комплексом спеціальних знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій у професійній діяльності, а й як професіонал службової діяльності. Професійні характеристики фахівця із соціальної роботи включають **високий рівень готовності до роботи, прагнення до подальшого самовдосконалення, цілеспрямованість у роботі, вимогливість до себе та колег, критичне та безкомпромісне ставлення до всього, що заважає роботі, добровільність самовдосконалення, рефлексія, обмеження способу життя, звуження кола спілкування**[25].

Носієм професіоналізму фахівця із соціальної роботи в суспільстві є фахівець із соціальної роботи, який виконує певну соціальну роль. Вимоги до виконання професійної ролі є деонтологічними імперативами, дотримання яких є основою професійного успіху.

З психологічної точки зору, В. Бочарова серед основних умов професіонала виділяє: **«адекватна самооцінка та готовність до диференційованої оцінки рівня професіоналізму»**, «уявлення людини про

професію, критерії оцінки самої професії, професіоналізму в ній, а також критерії оцінки самого професіонала». Критерій професіоналізму автор визначає як бажання розвиватися як професіонал; повне усвідомлення якостей і характеристик професіонала, розвиток професійної свідомості, цілісного уявлення про себе як професіонала; саморозвиток через професію, самокомпенсація недоліків[24]. Частиною професійної культури є етична культура, яка виявляє моральні вимоги до особистості фахівця. Професійно-етична культура фахівця соціальної роботи відображає єдність процесу формування професійно-етичних цінностей і процесу засвоєння цих цінностей. Професійно-етична культура фахівця соціальної роботи – це система професійно-етичних якостей, яка є регулятором соціально-педагогічних відносин (виконує регулятивну функцію). Водночас професійно-етична культура виконує нормативно-виховну функції.

У свою чергу, ми встановили, що поняття «професійна компетенція» є похідним від поняття «професійна компетентність». Отже професійна компетенція фахівця із соціальної роботи – це важлива система значущих професійно-мотиваційних та особистісних компонентів, які визначають рівень готовності до роботи в соціальній сфері та пов'язані з професійною культурою, яка визначає його поведінку в різноманітних життєвих ситуаціях та професійна діяльність.

Формування професійної компетентності фахівця із соціальної роботи є складним процесом «проекування» особистості. Педагогічні умови, які виступають одним із компонентів педагогічної системи, відображають сукупність можливостей навчального та матеріально-просторового середовища, що впливають на особистісні та методичні аспекти цієї системи та забезпечують її ефективне функціонування та розвиток.

Для ефективності формування компетентності науковці визначають необхідність дотримуватися ряду умов:

- розробка освітніх програм, програм освітніх компонентів має відбуватися на основі сучасних викликів сьогодення та потреб суспільства;

- використання в освітньому процесі потенціалу формальної, неформальної та інформальної освіти;
- орієнтація освітнього процесу на формування суб'єктної позиції майбутніх спеціалістів соціальної сфери;
- тісний взаємозв'язок змісту, форм, методів освітнього процесу з внутрішньо-особистісним формуванням професійної готовності;
- розвиток у студентів таких особистісних якостей, як орієнтація в людей, уміння ефективно спілкуватися з іншими людьми та позитивно спілкуватися з ними, прагнення до професійного самовдосконалення, творчий характер праці;
- розвиток потреб та інтересів студентів щодо підготовки до професійної діяльності, їх участі в науково-дослідній роботі в галузі соціальної роботи та суміжних дисциплін;- надання студентам можливості брати участь у волонтерській діяльності [33].

Створення певних педагогічних умов у процесі навчання дозволить кожному виробити особистісну модель на шляху вдосконалення професійної майстерності.

Отримані теоретичні знання завжди потребують закріплення практикою. Навчання дозволить майбутньому фахівцю сформувавши реалістичне ставлення до обраної професії, об'єднати знання в єдине ціле, глибше пізнати гострі соціальні та особистісні проблеми, пов'язані з майбутньою професією, зрозуміти власні думки та почуття, їх вплив на професійну діяльність.

Навички спрямовані на формування в учнів основних уявлень про діяльність у соціальній сфері; ознайомлений із сучасним станом соціальної роботи, організаційною структурою системи соціального захисту населення України, змістом, формами та методами діяльності різноманітних соціальних служб.

Важливою умовою розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця із соціальної роботи є наявність висококваліфікованого

викладацького складу. У досягненні позитивного результату під час навчального процесу ЗВО провідне місце належить викладачеві. Від його вміння організувати цей процес залежить успіх у подальшій діяльності учнів. Викладач вищої школи вирішує різноманітні педагогічні завдання: навчально-методичні, науково-дослідницькі, навчальні, виховної роботи, і водночас має бути готовим виконувати роль порадирика, помічника, консультанта, партнера.

Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи – це сукупність взаємопов'язаних характеристик особистості, що свідчать про досконале володіння теоретичними та практичними навичками, здатність застосовувати їх у процесі професійної діяльності, творчі здібності та нестандартність вирішення завдань уміння нести відповідальність за наслідки своєї праці.

Висновки до другого розділу

На основі аналізу різних наукових підходів нами встановлено, що поняття «компетентність»: по-перше, воно розглядається в контексті професійної діяльності; по-друге, розуміється як складний особистісний ресурс, що включає різноманітні здібності людини; по-третє, характеризує рівень готовності людини до діяльності та характер її виконання; по-четверте, формується в процесі оволодіння людиною відповідною діяльністю.

Поняття «компетенція» передбачає набір необхідних знань, умінь і навичок, що необхідні фахівцеві для реалізації професійних функцій. Це важлива система значущих професійно-мотиваційних та особистісних компонентів, які визначають рівень готовності до роботи в соціальній сфері та пов'язані з професійною культурою, яка визначає його поведінку в різноманітних життєвих ситуаціях. та професійна діяльність.

У результаті дослідження понять «компетентність» та «компетенція» визначено умови ефективності їх формування у фахівців соціальної сфери: розробка освітніх програм, програм освітніх компонентів має відбуватися з

урахуванням сучасних викликів сьогодення та потреб суспільства; використання потенціалу формальної, інформальної та неформальної освіти в освітньому процесі; спрямованість навчального процесу на розвиток суб'єктної позиції майбутніх фахівців соціальної сфери; тісний зв'язок змісту, форм, методів навчально-виховного процесу з внутрішньоособистісним розвитком професійної готовності; розвиток у студентів таких якостей особистості, як орієнтація на людей, уміння ефективно спілкуватися з іншими людьми та позитивно спілкуватися з ними, прагнення до професійного самовдосконалення, творчий характер роботи; розвиток потреб та інтересів студентів щодо підготовки до професійної діяльності, їх участі в дослідницькій роботі в галузі соціальної роботи та суміжних дисциплін - надання студентам можливості брати участь у волонтерській діяльності.

РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПІДГОТОВКИ

3.1. Рівні сформованості професійної компетенції майбутніх спеціалістів

Керуючись думкою вчених М. Болдирева та М. Данілова про деталі організації педагогічного експерименту, як своєрідно розробленого та реалізованого педагогічного процесу, що включає введення його нових елементів і поданого у такий спосіб, дає можливість побачити зв'язки між його різними сторонами глибше, ніж зазвичай, і точно розглянути результати внесених змін і характеризуються такими особливостями:

- цілеспрямоване внесення основних важливих змін у педагогічний процес відповідно до завдань дослідження та гіпотез;
- організація педагогічного процесу, яка дозволяє побачити зв'язки між досліджуваними явищами, не порушуючи його сутнісної природи;

- для глибокого якісного аналізу і більш точного кількісного вимірювання як нових або модифікованих компонентів, що вводяться в педагогічний процес, так і результатів всього процесу [3, с. 93], ми запланували методику організації експериментального навчання. працювати над досліджуваною проблемою з соціальної роботи.

Констатувальне дослідження було проведено на базі Полтавського інституту економіки і права проведено, в ході якого було визначено рівні сформованості професійної компетентності майбутніх спеціалістів соціальної роботи. Експериментальна група складала 25 студентів, а контрольна 27. Загальна кількість здобувачів вищої освіти, які взяли участь в експерименті складала 52 чоловіки. Розробляючи програму та методику експериментальних досліджень, ми виходили з таких положень:

- професійна компетентність майбутніх спеціалістів розуміється як важлива компонент освіти, її формування відбувається у поєднанні інтегративного, інтелектуального та особистісного структурних компонентів;

- формування професійної компетентності студентів-майбутніх спеціалістів із соціальної роботи у ЗВО є складним процесом, що починається на етапі професійної підготовки і має певні умови та свій специфічний розвиток.

Метою цього етапу дослідження є виявлення та вдосконалення необхідних психолого-педагогічних умов, що забезпечують динаміку розвитку професійної компетентності на етапі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Результатом взаємодії умов слід вважати зміну рівнів розвитку професійних умінь студентів як майбутніх фахівців соціальної роботи. При цьому складність психолого-педагогічних умов має забезпечувати розвиток професійної компетентності, а її внутрішня динаміка в процесі професійної підготовки зумовлюватиме зміни, які дозволять студентам переходити від одного рівня її розвитку до іншого.

Слід зазначити, що на першому етапі компоненти професійної компетентності були виділені на основі сутнісних характеристик

професійного інтелекту, зв'язків між ними та їх ієрархії, оскільки чіткого знання їх структури не було. Проте результати деяких досліджень структур компетентності та професійного інтелекту, висвітлені в психолого-педагогічній літературі, свідчать про необхідність емпіричного дослідження структури професійної компетентності майбутніх спеціалістів соціальної роботи. Крім того, теоретичний аналіз літератури з цього питання дозволяє припустити, що структура явища має бути багатокомпонентною.

Ми використовували різні критерії відбору учасників при формуванні тестової вибірки та вибірки для експериментального дослідження.

На діагностичному етапі експериментального дослідження передбачається:

- відбір показників професійної компетентності за допомогою експертного оцінювання тестової вибірки учасників дослідження;
- вимірювання показників рівня розвитку професійної компетентності в експериментальних вибірках та контролі.

Етап експериментального впровадження включає:

- рівність основних умов професійної підготовки до проведення експерименту в експериментальній і контрольній групах;
- виявлення комплексу психолого-педагогічних умов розвитку психолого-педагогічних умінь та їх реалізації в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

На етапі кількісної обробки та інтерпретації отриманих даних передбачається:

- оцінка результатів експертного оцінювання показників психолого-педагогічної компетентності;
- визначення динаміки рівня розвитку професійної майстерності у студентів.

Звернемо увагу на діагностичний етап дослідження, де необхідно оцінити показники професійної компетентності спеціалістів із соціальної роботи, обраних нами на основі теоретичної узагальненості. При цьому

використано методику дослідження психолого-педагогічної майстерності, розроблену І. Міщенко; та адаптована для майбутніх студентів-спеціалістів, що складається з трьох частин.

До першої частини входять показники професійної компетентності, які умовно об'єднані «Інтегративною складовою». Ці показники, як правило, являють собою певну «здібність», що виявляється під час виконання професійних дій у тій чи іншій діяльності.

Друга частина методики, яку ми тимчасово називаємо «Інтелектуальна частина», включає показники професійної компетентності, які репрезентують найважливіші характеристики інтелектуальної сфери. Даний перелік показників методики базується на результатах аналізу наукових досліджень з проблем професійного інтелекту та досліджень професійного мислення педагога.

Третя частина методики «Особистісна частина» включає показники професійної компетентності, що демонструють особистісні якості професійного інтелекту. При складанні списку враховуються висновки наукових досліджень про важливі характеристики професійного інтелекту. Крім того, розглядаються результати досліджень педагогічного мислення та компетентного виконання професійної діяльності.

Для визначення показників рівня розвитку професійної компетентності студентів ми використовували методи діагностики, які дають змогу дізнатися про наявність чи відсутність зв'язку між компонентами в структурі та переконують у правильності припущення про вплив дидактичних умов професійної підготовки на зміну рівнів її сформованості.

Високий рівень розвитку професійної компетентності характеризується продуктивним рівнем пошуку нових рішень у нестандартних ситуаціях; позитивним емоційно-соціальним сприйняттям дійсності, що стимулює гнучкий перехід до творчої зміни діяльності; готовністю легко використовувати емоційний і соціальний досвід у вирішенні нетипових ситуацій.

Рівень вище середнього можна описати наступним чином: характеризується проявом пошукової активності, яка спрямована на зміну ситуацій або ставлення до них. Неоднозначність прогнозування ефективних шляхів вирішення ситуацій; перенесення вивчених методів вирішення нестандартних ситуацій; використання нових способів вирішення типових ситуацій; прояв стратегічності, гнучкості та оригінальності. Відкритість емоційно-соціального сприйняття дійсності, що дає можливість засвоювати новий досвід, перебудовувати свої дії на основі правильної оцінки проблеми.

Середній рівень розвитку професійної компетентності можна охарактеризувати ситуативно-пошуковою активністю суб'єкта, домінуванням традиційних підходів до вирішення ситуацій; елемент пошуку нових способів вирішення типових ситуацій. Неоднозначність прогнозування кінцевого результату; копіювання готових продуктів діяльності з незначними змінами. Емоційне та соціальне неприйняття протилежних поглядів, прагнення вважати абсолютно правильними лише свої дії.

Низький рівень розвитку професійної компетентності – характеризується окремими елементами системи знань і умінь, необхідних для вирішення нестандартних ситуацій у суспільстві, що призводить до залежності від ситуаційних умов; неузгодженість дій, недостатній особистий досвід, погано розвинені прогностичні навички; стандартний алгоритм вирішення типових педагогічних ситуацій. Формальне емоційне та соціальне сприйняття, що призводить до ізоляції від пошуку шляхів вирішення ситуацій.

Отже, рівень професійної компетентності студентів майбутніх соціальних працівників визначається рівнем активності суб'єкта, його особливостями та можливостями вільно регулювати свої дії, поведінку, діяльність у цілому на основі інтелектуальної готовності та емоційної усвідомленості.

Для проведення констатувального дослідження нами було використано такі методи, спостереження, анкетування, опитування, психологічні

44

діагностичні методики, розв'язання проблемних професійних задач; аналіз документації, що забезпечує і регламентує освітній процес.

Результати сформованості професійних компетентностей у майбутніх спеціалістів соціальної роботи свідчать про те, що більшість студентів 76% мають середній рівень сформованості професійних компетентностей, а інші опинилися на низькому рівні, детально результати дослідження представлено в таблиці 3.1.

Результати констатувального експерименту свідчать про те, що необхідно підсилити професійну підготовку до майбутньої професійної діяльності, а саме звернути увагу на формування творчих підходів до вирішення професійних задач, позитивного сприйняття дійсності, формування емоційного інтелекту, включеність у соціальні процеси.

Таблиця 3.1

Рівні сформованості спеціалістів соціальної роботи професійних компетентностей майбутніх у %

Рівні	Групи	
	ЕГ	КГ
Високий	-	-
середній	76	70
Нижче середнього		6
Низький	24	24

3.2. Методичні рекомендації щодо формування професійної компетенції спеціаліста з соціальної роботи в умовах закладів вищої освіти.

Як показує практика освітнього процесу тренінг, тренінгові технології набувають особливого значення. Тренінгові технології, що використовуються в практиці освітнього процесу ЗВО базуються на положеннях: розвивального навчання (В.В. Давидов); соціально-психологічної теорії (А.А. Бодалев); активно-творчих принципах (Яценко Т.С., Ємельянов Ю.Н.), діяльнісно-творчих принципах (Т.В. Зайцева); актуалізації психологічних аспектів освіти (Л.А. Петровська; В.П. Захаров, Н.Ю. Хрящева). Але якщо виходити із загальновідомого розуміння тренінгових технологій в умовах професійної підготовки для «концептуалізації практичного досвіду та актуалізації набутих теоретичних знань», то доречно вводити інші зміни тренінгових технологій (групові або комплексні) у системі психолого-педагогічної підготовки. Крім того, теоретичне обґрунтування та пояснення принципів, методів і динамічних аспектів психологічної підготовки дозволяє найбільш ефективно застосовувати їх у процесі професійної підготовки. Отже, соціально-психологічний тренінг як система спеціально організованих дій дозволяє оволодіти окремими сторонами поведінки і діяльності і перебудувати їх, здійснюючи таким чином поступовий перехід на більш високий рівень. У контексті нашого дослідження ми обрали тренінг як спосіб ефективного формування професійної компетентності, та як ефективний засіб особистісного розвитку майбутніх професіоналів.

Водночас вважаємо, що взаємодія студентів в умовах соціально-психологічного тренінгу забезпечить поступовий перехід від нижчого рівня розвитку професійної компетентності до вищого. Це дасть змогу, по-перше, визначити компоненти та їх показники, що входять до структури професійної компетентності; по-друге, забезпечити освоєння студентами експериментальної групи кожної частини структури; по-третє, виявити рівень розвитку професійної компетентності студентів як майбутніх соціальних працівників як у традиційних умовах, так і в експериментальних умовах навчальних занять.

Ефективність тренінгу визначається логікою його розвитку та розвитку

на виявлення неефективних дій і заміни їх ефективними діями. Отже, соціально-психологічний тренінг як інтенсивний і короткочасний курс підвищення рівня розвитку професійної компетентності призначений для формування практичних умінь і навичок розвитку окремих видів здібностей, необхідних для компетентного здійснення професійної діяльності.

Тренінг як спеціально організована групова форма роботи, заснована на системі спеціально організованих дій і взаємодій учасників групи, спрямована на підвищення рівня розвитку професійних навичок майбутніх соціальних працівників. Відповідно до наших завдань навчання має певну спрямованість [31].

Мета формування психолого-педагогічної майстерності.

1. Розвивати в студентів адекватне розуміння психолого-педагогічної майстерності як необхідної складової професіоналізму вчителя.

2. Підвищити індивідуальний рівень розвитку психолого-педагогічних умінь в учнів.

Тренінг професійних навичок як ефективна форма навчання та засіб формування психолого-педагогічних умінь майбутніх соціальних працівників дає змогу вирішувати такі завдання:

1) надати знання про професійну компетентність майбутнім фахівцям соціальної роботи;

2) розвивати в них практичні навички та вміння аналізувати та моделювати соціальні ситуації;

3) розвивати індивідуальний рівень професійної компетентності в умовах моделювання педагогічних ситуацій;

4) розвивати вміння застосовувати набутий досвід, адекватно розуміти ситуацію, визначати проблеми, прогнозувати та адаптуватись до умов діяльності.;

5) навчити студентів методам підвищення інтелектуального та творчого потенціалу для ефективного розвитку професійної компетентності.

Очікувані результати від виконання навчальної програми.

1. Позитивна динаміка рівня розвитку професійної компетентності.
2. Адекватне ставлення до діяльності в соціальній сфері.
3. Активація механізмів аналітичної діяльності.
4. Розвиток рефлексії у майбутніх спеціалістів із соціальної роботи.
5. Активізація інтелектуального та творчого потенціалу учнів.
6. Вироблення оптимальних стратегій поведінки в типових і нетипових ситуаціях.

Принцип активності проявляється у вивченні та аналізі різних аспектів педагогічних ситуацій, у моделюванні типових і нетипових ситуацій, в активній діяльності кожного учня.

Рефлексивно-ситуативний принцип полягає в осмисленні, критичному оцінюванні та оцінці ефективності потенційних можливостей особистості при моделюванні професійних ситуацій.

Принцип суб'єктних відносин знаходить своє відображення в рівності позицій керівника тренінгу та його учасників.

Принцип експерименту включає активний пошук учасниками нових стратегій і типів поведінки, нових способів вирішення проблемних ситуацій.

Тривалість занять різна. Тривалість тренування може становити від однієї години до двох і більше годин.

Основні методи навчальної роботи: методи групового обговорення вирішення проблемних ситуацій, розігрування ситуації, аналіз конкретних ситуацій, моделювання проблемних ситуацій, система корекційних вправ тощо. Ряд різних методів залучає студентів, дозволяючи кожному бути активним учасником.

Таким чином, соціально-психологічна підготовка професійної компетентності, спрямована на набуття відповідного досвіду та особистісного досвіду, активізацію механізмів інтелектуально-творчого потенціалу особистості майбутніх учителів економіки, має сприяти підвищенню рівня розвитку професійної компетентності, а отже, забезпечення здатності суб'єкта

бути активним і відповідальним у майбутній професійній діяльності

Програма підготовки професійної компетентності передбачає поступовий перехід від одного етапу до іншого відповідно до структури професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи. Отже, соціально-психологічний тренінг професійної компетентності складається з трьох взаємопов'язаних частин, що можна побачити в наскрізній трифазовій структурі тренінгових занять. Розвиток професійної компетентності студентів-майбутніх соціальних працівників у ЗВО є складним процесом, який починається на етапі професійної підготовки та має декілька умов і деталей свого розвитку.

Першим критерієм рівня розвитку професійної компетентності ми обрали суб'єктну активність студентів-майбутніх соціальних працівників. Вона проявляється у вирішенні нетипових, нестандартних професійних (проблемних) ситуацій, у здатності відчувати проблему при вирішенні професійних завдань, у свободі постановки проблеми. Як критерій розвитку професійної компетентності активність випробуваного проявляється в таких показниках: здатність застосовувати досвід, здатність адекватно розуміти ситуацію, підвищена чутливість до проблем, здатність до прогнозування, адаптивність в умовах діяльності.

Другим критерієм є інтелектуальна готовність до вирішення ситуацій, тому що інтелектуальною вважається діяльність у соціальній сфері. Під інтелектуальною готовністю до соціальної діяльності ми розуміємо не сукупність розвинутих інтелектуальних навичок або окремих психічних функцій, що характеризують особистість фахівця в психічному, емоційному та соціальному аспектах, а результат психічного дозрівання, який дає змогу реалізувати інтелектуально-творчий потенціал та прогнозувати особливості розвитку психолого-педагогічних здібностей студентів на етапі професіоналізації. Як критерій розвитку професійної компетентності інтелектуальна готовність має такі показники: стратегічність, рефлексивність (інтелектуальна рефлексія), оригінальність, адаптивність, критичність тощо.

Третім критерієм розвитку рівня професійної компетентності є емоційно-особистісне розуміння. Це пов'язано з готовністю до динамічних змін емоційного та соціального досвіду при вирішенні нетипових, нестандартних професійних завдань. Теоретичною основою визначення цього критерію є підхід до розуміння особистості соціального працівника як динамічного та пластичного утворення, що характеризується, з одного боку, гнучкістю та безперервним розвитком, зміною, зміною, а з іншого – соціальною стабільністю та стабільністю. Детальна програма соціально-психологічного тренінгу представлена у додатку А.

Реалізація методики розвитку професійної компетентності відбувається в результаті впровадження психолого-педагогічних умов у навчально-виховний процес, де домінуюче місце посідають: спрямованість на забезпечення професійної компетентності в результаті підготовки соціальних працівників; поєднання традиційних методів (розбір проблемних ситуацій, практичні роботи та вправи) з активними (ігрове моделювання) за допомогою соціально-психологічного тренінгу. Доведено, що в умовах спеціально організованого навчального середовища майбутніх соціальних працівників високий рівень професійної компетентності може бути досягнутий за рахунок прояву суб'єктної активності студентів, інтелектуального стимулювання та творчого потенціалу, власний емоційно-соціальний досвід вирішення та моделювання нестандартних соціальних ситуацій.

Висновки до третього розділу

У результаті науково-теоретичного аналізу літературних джерел нами було вилілено рівні сформованості професійних умінь майбутніх соціальних працівників: високий, який характеризується продуктивним рівнем пошуку нових рішень у нестандартних ситуаціях; позитивним емоційно-соціальним сприйняттям дійсності; рівень вище середнього - він характеризується проявом пошукової активності; неоднозначністю прогнозування ефективних шляхів вирішення ситуацій; сформованістю стратегічного мислення, гнучкістю та оригінальністю; середній – рівень характерним є ситуативно-

50

пошукова активність суб'єкта, домінування традиційних підходів до вирішення ситуацій; елемент пошуку нових способів вирішення типових ситуацій; низький рівень – характеризується окремими елементами системи знань і умінь, необхідних для вирішення нестандартних ситуацій у суспільстві; неузгодженість дій, недостатній особистий досвід, погано розвинені прогностичні навички; стандартний алгоритм вирішення типових педагогічних ситуацій. Нами був проведений констатувальний експеримент, до якого увійшли КГ – 25 учнів, ЕГ – 27 учнів. Метою перевірконого експерименту є визначення рівнів розвитку професійної майстерності. За результатами перевірконого експерименту (середній рівень складності – 76 %, низький – 26 %).

ВИСНОВКИ

1. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури засвідчив, що проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи в процесі професійної підготовки є спорідненою і для вітчизняної педагогічної науки. Важлива частина професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у ЗВО – це професійно-соціальна підготовка, яка виступає як цілісна динамічна освітньо-соціальна система, її структура, зміст, методи і форми спрямовані на розвиток професійної здібності кожного студента-майбутнього фахівця соціальної сфери. Задля випрацювання основних орієнтирів в удосконаленні професійної підготовки майбутніх соціальних працівників нами було проаналізовано поняття соціальна політика та встановлено взаємозв'язок з поняття соціальна робота.

Соціальна політика – це суспільне явище, яке поєднує різноманітні багатофакторні складові: конституційно-правові, інституційні, адміністративні, регулятивні та саморегулятивні, глобальні, національні, державні, наднаціональні, соціальні, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікаційні тощо. Соціальна робота як соціальне явище – це унікальна модель соціальної допомоги, що реалізується суспільством у певний історичний період відповідно до державної соціальної політики, суспільно-

політичного розвитку, національного культурного надбання. Саме у завданнях соціальної роботи реалізується соціальна політика. Сучасне суспільство характеризується значними змінами в соціальній політиці, як наслідок, змінюються завдання соціальної роботи, тому стає необхідним переглянути, удосконалити систему професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

2. Професійна компетентність є важливою комплексною ознакою якості підготовки як майбутніх соціальних працівників, так і спеціалістів з вищою освітою в цілому. Доведено, що професійна компетентність не є природним результатом психолого-педагогічної підготовки, тому її необхідно враховувати при визначенні дидактичних умов її розвитку. На основі аналізу різних наукових підходів ми встановили, що поняття «компетентність»: по-перше, розглядається в контексті професійної діяльності; по-друге, розуміється як складний особистісний ресурс, що включає різноманітні здібності людини; по-третє, характеризує рівень готовності людини до діяльності та характер її виконання; по-четверте, формується в процесі оволодіння людиною відповідною діяльністю.

3. У свою чергу, поняття «компетенція» є похідною від поняття «професійна компетентність» та знаходиться у тісному взаємозв'язку. Професійна компетенція вказує на сукупність необхідних знань, умінь і навичок, необхідних фахівцеві для виконання професійних обов'язків. Це важлива система значущих професійних мотиваційно-особистісних компонентів, що визначають рівень готовності до діяльності в соціальній сфері і пов'язана з професійною культурою, що визначає його поведінку в різних життєвих ситуаціях. Формування професійної компетентності фахівця із соціальної роботи є складним процесом «проектування» особистості. Педагогічні умови, які є одним із компонентів педагогічної системи, відображають сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, що впливають на особистісні та методичні аспекти цієї системи та забезпечують її ефективне функціонування та її розвиток.

4. На осові науково-теоретичного аналізу та узагальнення нами було розроблено такі рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутніх спеціалістів соціальної роботи:

Високий рівень розвитку професійної компетентності характеризується продуктивним рівнем пошуку нових рішень у нестандартних ситуаціях; позитивне емоційно-соціальне сприйняття дійсності, що стимулює гнучкий перехід до творчої зміни діяльності; готовність легко використовувати емоційний і соціальний досвід у вирішенні нетипових ситуацій.

Рівень вище середнього можна охарактеризувати так: він характеризується проявом пошукової активності, яка спрямована на зміну ситуацій або ставлення до них. Неоднозначність прогнозування ефективних шляхів вирішення ситуацій; передача вивчених прийомів вирішення нестандартних ситуацій; використання нових способів вирішення типових ситуацій; демонстрація стратегічного мислення, гнучкості та оригінальності. Відкритість емоційно-соціального сприйняття дійсності, що дає змогу засвоювати новий досвід, перебудовувати свої дії на основі правильної оцінки проблеми.

Середній рівень розвитку професійної компетентності можна охарактеризувати ситуативно-пошуковою активністю суб'єкта, домінуванням традиційних підходів до вирішення ситуацій; елемент пошуку нових способів вирішення типових ситуацій. Неоднозначність прогнозування кінцевого результату; копіювання готових продуктів діяльності з незначними змінами. Емоційне та соціальне неприйняття протилежних поглядів, прагнення вважати абсолютно правильними лише свої дії.

Низький рівень розвитку професійної компетентності — характеризується окремими елементами системи знань і умінь, необхідних для вирішення нестандартних ситуацій у суспільстві, що призводять до залежності від ситуаційних умов; неузгодженість дій, недостатній особистий досвід, погано розвинені прогностичні навички; стандартний алгоритм

вирішення типових педагогічних ситуацій. Формальне емоційне та соціальне сприйняття, що призводить до ізоляції від пошуку шляхів вирішення ситуацій.

5. Нами було проведено констатувальний експеримент, який охоплював КГ -25 студентів, ЕГ – 27 студентів. Метою констатувального експерименту це визначення рівнів сформованості професійних умінь. За результатами констатувального експерименту (середній рівень склада 76;, а низький 26%) було зроблено висновок, що процес формування професійних компетентностей слід удосконалити та підсилити соціально-психологічною складовою.

6. Реалізація методики розвитку професійної компетентності відбувається в результаті впровадження в освітній процес психолого-педагогічних умов, де домінуюче місце посідають: спрямованість на забезпечення професійної компетентності в результаті підготовки фахівців із соціальної роботи; поєднання традиційних методів (розбір проблемних ситуацій, практичні роботи та вправи) з активними (ігрове моделювання) за допомогою соціально-психологічного тренінгу. Доведено, що в умовах спеціально організованого навчального середовища майбутні фахівці соціальної роботи можуть досягти високого рівня професійної компетентності завдяки прояву суб'єктної активності студентів, стимулюванню інтелектуально-творчого потенціалу та інтеграції їхнього власний емоційно-соціальний досвід вирішення та моделювання нестандартних соціальних ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашкіна Н. В. Підготовка соціальних педагогів у Німеччині : метод. рек. щодо удосконалення підготовки соціальних педагогів в Україні на основі використання німецького досвіду / Н.В. Абашкіна. – Київ : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, 2003. – 23 с.
2. Антонченко М. А. Інформаційна культура як складова загальношкільної культури // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – № 1(8). – С. 161–166.
3. Асоціація соціальних працівників шкіл США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sswaa.org 13.05.2014).
4. Архипова С.П. Професійна компетентність і професіоналізм соціального працівника: сутність і шляхи розвитку // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. – К., Аспект-Поліграф, 2004.
5. Байсара Л. І. Методичний посібник до вивчення курсу «Позитивна психологія» / Л. І. Байсара, Е. Л. Носенко. – Дніпропетровськ : Дніпропетров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, 2014. – 100 с.
6. Балабанова Л. В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій : навч. посіб. / за ред. Л. В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Знання, 2005. – 301 с.
7. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до

- професійної праці / Г. О. Балл // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти : наук.-метод. зб. / ред. І. А. Зязюн та ін. – Київ, 1994. – С. 98–100
8. Барабаш В. В. Соціальні технології: світовий досвід та тенденції розвитку в Україні : монографія / [за ред. В. В. Барабаша]. – Херсон : Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2008. – 340 с.
9. Баранов В. В. Соціальний педагог у закладі соціальної реабілітації: основні напрямки діяльності / В. В. Баранов // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 6. – С. 74–78.
10. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка / О. В. Безпалько. – Київ : Логос, 2008. – 344 с.
11. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посіб. / О. В. Безпалько. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
12. Безсонов С. П. Професійна деформація особистості: психологічний практикум / С. П. Безсонов. – Санкт-Петербург : Мова, 2004. – 272 с.
13. Бех І. Д. Виховання особистості : монографія : у 2 кн. / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2003. – Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
14. Богданова І. М. Шляхи та засоби вдосконалення соціально-педагогічної підготовки майбутніх фахівців / І. М. Богданова // Наука і освіта. – Одеса. – 2007. – № 1–2. – С. 116–119.
15. Богданова Н. Культура життєтворчості особистості. Філософсько-світоглядний аналіз : наукове видання / Н. Богданова. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 302 с.
16. Бойко А. Виховуючі суб'єкт-суб'єктні відносини вчителів і учнів як основа модернізації освітньої галузі в Україні / А. Бойко // Рідна школа. – 2004. – № 4. – С. 4–8.
17. Бойко Г. Мета, завдання та основні етапи психо-реабілітаційної допомоги / Г. Бойко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2013. – № 9–10. – С. 78–82.

18. Болотнікова І. В. Фактори психологічної готовності до педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / І. В. Болотнікова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/SND/Psihologia/10_bolotnikova.doc.htm
19. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія / Р. Х. Вайнола / за ред. С. О. Сисоевої. – Запоріжжя : Хотиц. навч.-реабіліт. багатoproфiл. центр, 2008. – 460 с.
20. Варій М. Й. Загальна психологія : навч. посіб. / М. Й. Варій. – 2-ге вид., випр., доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
21. Васильченко Л. В. Професійна компетентність керівника школи / Л. В. Васильченко, І. В. Гришина. – Харків : Основа, 2006. – 208 с.
22. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. / Г. П. Васянович. – Київ : Академвидав, 2011. – 256 с.
23. Власюк О. П. До проблеми професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів/ О. П. Власюк // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2011. – № 1. – 356 с.
24. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2007. 21 с.
25. Гнезділова К. М. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи : навч. посіб. / К. М. Гнезділова, С. О. Касярум. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. – 124 с.
26. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 192 с.
27. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-е, доп., випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
28. Головатий М. Ф., Панасюк М. Б. Соціальна політика і соціальна робота:

- термінологічно-понятійний словник. Київ : МАУП, 2005. 559 с.
29. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи : навч. посіб. Тернопіль: Астон, 2004. 174 с.
30. Гудима О. В. Формування психологічної готовності студентів ВНЗ до оволодіння майбутньою професією / О. В. Гудима, Н. І. Снігур / Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Ін-т психології. – 2012. – Вип. 18. – С. 228.
31. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ-Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
32. Капська А. Й. Соціальна робота: навч. посіб. Київ, Видавничий Дім «Слово», 2011. 400с.
33. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / за заг. ред. С. Я. Харченко. Дрогобич : Коло, 2007. 374с.
34. Лукас Д., Васильченко О. Етичні принципи та цінності соціальної роботи // Соціальна робота в Україні: перші кроки / Під ред. В. Полтавця. – К., 2000.
35. Тараненко І. Компетентність – вимога сучасності // Світло: Науково-методичний, інформаційно-пізнавальний освітній часопис. – 1996. – №1.
36. Андрущенко В. П., Бех В. П., Лукашевич М. П., Мигович І. І., Пінчук І. М. Соціальна робота. – К., УДЦССМ, 2001. – Кн. 1: Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. – 344с.
37. Овсієнко Л. М. Сутність понять «компетенція», «компетентність», «компетентністний підхід», «якість освіти» у світлі сучасної освітньої парадигми. Науковий вісник Донбасу. 2013. № 2.
38. Мартинюк Н. Толерантність як професійно важлива якість фахівця соціальної сфери. Еврика – XIX : зб. студ. наук. праць. Івано-

Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018, 189 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тренінг «Розвиток професійної компетентності»

Мета тренінгу: формування професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників, що передбачає покращення пошукової активності, яка спрямована на зміну ситуацій або ставлення до них; формування прогностичних умінь; стратегічного мислення, гнучкості та оригінальності; відкритості емоційно-соціального сприйняття дійсності.

Вправа «Які ми?»

Кожному учаснику роздають аркуш паперу та пропонують:

- скласти аркуш паперу навпіл і відірвати правий кутик;
- ще раз скласти аркуш і знову відірвати правий кутик;
- повторити це втретє;
- розглянути витинанки, роздивитися, що вийшло в інших.

Запитання

- Чи є дві абсолютно однакові витинанки?
- Чи є ті, хто виконав вправу правильно?
- Кого можна вважати поганим виконавцем завдання? Чому?

Висновок: усі педагоги, як і витинанки, різні, і до кожного потрібен свій підхід. Так само і до дітей, має бути індивідуальний підхід. Кожен педагог це знає і має працювати на успіх. Успішний педагог. А який він?

Вправа «Успішна професія - успішний педагог»

Мета вправи: виявити ієрархію критеріїв для успішної роботи колективу в цілому.

Завдання: з певної кількості критеріїв вибрати найбільш важливий для Вас.

Інструкція: Із 9 критеріїв виберіть один, найбільш важливий для Вас, запишіть на стікері і розмістіть його в табличку на фліп-чарті.

1. Взаємовиручка.
2. Висока мотивація до успіху.
3. Бажання вчитися новому.
4. Креативність.
5. Мобільність.
6. Професіоналізм.
7. Організованість.
8. Самореалізація кожного.
9. Почуття моральної відповідальності.

Обговорення:

- Які критерії Ви вважаєте найважливішими для себе?

- Чому саме ці?

Всі перераховані вами критерії мають місце бути. Але давайте розглянемо більш детально один з них – мобільність. (Сказати скільки голосів він набрав).

Вправа - мозковий штурм «Мобільність педагога».

Що таке професійна мобільність педагога?

(відповіді записуються на фліп-чарті.)

Поняття «професійна мобільність» досить ємне і неоднозначне. У психологічному словнику воно визначається як «здатність і готовність особистості досить швидко і успішно оволодівати новою технікою і технологією, здобувати відсутні знання і вміння, щоб забезпечити ефективність нової професійної діяльності».

Інформаційне повідомлення

Мобільність - це інтегративна якість особистості, що характеризує її здатність швидко змінювати свій статус або становище в соціальній,

культурному або професійному середовищі. Вона включає в себе різні види. Але найбільш актуальними для становлення професіоналізму педагога є: культурна, педагогічна, професійна.

Культурна мобільність педагога - це, перш за все, здатність самостійно і вільно мислити і оцінювати події, творчо сприймати навчальні програми і пропоновану інформацію, здатність до критичного мислення, вміння знаходити нестандартні рішення в нових ситуаціях, вміння передбачати характер і хід змін, як у предметній сфері, так і в суспільному розвитку.

Педагогічна мобільність - це здатність педагога організувати співпрацю з іншими суб'єктами освітнього процесу (учнями, їх батьки, колегами, адміністрацією) відповідно до цілей і завдань сучасної концепції освіти, цінностями світової, вітчизняної, регіональної і національної культури, реалізуючи свою соціокультурну та соціально-професійну компетентність, в тому числі в процесі осмислення і прогнозування результатів організованих ним суб'єкт-суб'єктних відносин.

Професійна мобільність - можливість і здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати вид праці. Як частина соціальної мобільності може бути представлена *вертикальними* і *горизонтальними* сходами у становленні кар'єри. **Вертикальна педагогічна мобільність** неможлива без таких якостей педагога, як, гнучкість, дивергентність, конвергентність, здатність міркувати, рефлексувати, займати активну соціокультурну позицію. **Вертикальна мобільність** - це рух по адміністративній драбині, сфері освіти. Наприклад: учитель, завуч, директор, голова департаменту освіти.

Горизонтальна - це рух по підвищенню професійної майстерності, визнана і оцінена соціумом. Наприклад, учитель 1 категорії, вищої категорії, вчитель-методист, переможець професійного конкурсу і т.д.

Професійна мобільність. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від педагога умінь мобільного реагування у своїй професійній діяльності на постійно мінливі потреби суспільства. Нові технології, безперервні інноваційні процеси, перехід до компетентнісного підходу в освіті, необхідність формування мобільного громадянина: все це вимагає від педагогів готовності працювати в умовах постійних змін.

Нинішньому динамічному суспільству потрібен фахівець, відкритий до всього нового, який здатний швидко адаптуватися в складних умовах професійної і соціальної дійсності, самостійно і відповідально приймати рішення, орієнтовані на успіх і постійне самовдосконалення - один з невід'ємних показників професійної і соціальної зрілості педагога. Сьогоднішня реальність показує, що без наявності добре розвиненої професійної мобільності педагог не має перспективи професійного зростання.

Також хочу відзначити, що мобільний педагог - це педагог-лідер. І виражається це у впевненості в собі при публічних виступах, способах взаємин з оточуючими людьми, з учнями, в манерах взаємодії з людьми. Це людина, яка готова відповісти на питання:

Чи готовий я переосмислити методи навчання?

Чи готовий я вивчати нові ідеї і нові концепції?

Чи готовий я по-новому поглянути на предмети, які викладаю своїм учням?.

Зачитати вислови на дошці

Щоб бути незамінною, треба весь час змінюватися.

Коко Шанель

Вживає не найсильніший і не найрозумніший, а той, хто краще пристосовується до змін.

Чарльз Дарвін

Час висуває особливі вимоги до рівня компетентності педагогів, а особливо до рівня ІКТ-компетентності (компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій).

В результаті процесів інформатизації навчальних закладів країни педагогам пропонуються нові інформаційні ресурси та технології. У зв'язку з цим виникла потреба розвиватися в сфері ІКТ за індивідуальними запитами, які розширюють мінімальні ІКТ компетенції і дозволяє сформувати нові педагогічні професійні якості - навички використання ІКТ в освітньому процесі на регулярній основі.

ІКТ-грамотність - навички та вміння, якими повинен володіти вчитель і учень, щоб його можна було назвати грамотним в даному сенсі.

ІКТ-компетентність - впевнене володіння учнями і педагогами усіма складовими навичками ІКТ-грамотності для вирішення виникаючих питань в навчальній та іншій діяльності, при цьому акцент робиться на сформованість узагальнених пізнавальних, етичних і технічних навичок.

Коли я готувалася до тренінгу, то розмірковуючи про сенс і значення великої професії - Педагог, я натрапила на таку притчу:

Мандрівник побачив трьох робітників, які штовхали важко навантажені тачки, і запитав кожного, що він робить.

Перший відповів: "Штовхаю цю важку тачку, будь вона проклята".

Другий сказав: "Заробляю на хліб для своєї родини".

А третій гордо вимовив: "Я будую прекрасний храм!".

Троє робітників робили одне і те ж, але відчували себе по-різному. Для першого робота була каторгою, і він був дуже нещасний. Другий відчував себе опорою і годувальником сім'ї. В його відповіді – спокій, гідність. Третій - служив прекрасній меті. Він був гордий і щасливий.

То ж, шановні колеги, щастя і успішність педагога багато в чому залежить від того, який сенс він вкладає у свою працю, як багато він працює

над собою, своїм зростанням, своєю незамінністю. Давайте і ми задумаємося над цим питанням.

Пропоную попрацювати колективно і творчо. Вправа-самооцінка, проєктивна методика «Дерево».

Інструкція: Наша вправа анонімна. Вам роздані листочки з цифрами 1 і 2. Знайдіть їх. Підписувати їх не потрібно. Уважно розгляньте картинку "Дерево" (проєктується на мультимедійній дошці). Ваше завдання визначити на якій гілці ви знаходитесь на сьогоднішній день відносно професійної компетентності. На листочку біля цифри 1 поставте номер чоловічка. Друге завдання - визначити де б ви хотіли знаходитися відносно професійної компетентності, на якому місці на дереві. На листочку біля цифри 2 поставте номер чоловічка. Покладіть листочки на край столу.

(Проаналізувати результати проведення вправи і визначити напрямки роботи з педагогічними працівниками спрямованими на поліпшення якості професійного росту і майстерності)

Отже, сучасний педагог, яким він повинен бути? Я вважаю, що бути гарним педагогом - це важкий талант! Сучасний педагог, на мою думку, має вміти спілкуватися з сучасними дітьми, та взагалі, йому потрібні навички дипломата, щоб знаходити спільну мову як з відмінниками, так і з складними підлітками. Сучасний педагог повинен не лише вчити, але й вчитися. Це терплячий, самостійний, вимогливий, добрий, а найголовніше, щоб він любив

свою справу, жив нею. Щоб діти любили цього педагога і щоб він любив дітей. Бажання вдосконалюватися це великий плюс для сучасного педагога. Сучасний педагог має бути на «ти» з технікою XXI століття, бо багато проєктів, завдань, які подані програмою, вимагають вміння користуватися комп'ютером.

Саме таким, я бачу модель сучасного педагога. А тепер я хочу запропонувати вам творчу вправу, створити моделі:

- сучасного викладача;
- сучасного майстра виробничого навчання;
- сучасного керівника

Отже, в нас є три ряди парт в кабінеті відповідно і формуємо три команди. Перший ряд – педагоги будуть створювати модель «Сучасного викладача», другий – «Сучасного майстра», третій – «Сучасного керівника» освітнього закладу. Ось вам папір формату А-3, маркери, пастелі (масляна крейда). Можна писати, малювати, креслити схеми і т.д. Виконавши завдання кожній команді потрібно буде вибрати спікера і він буде презентувати свою модель. На виконання завдання відводиться 3хв.

(Всі виконують завдання. Презентують моделі сучасних педагогічних працівників).

Саме за цими моделями сучасних педагогічних працівників ми і будемо працювати, як у тій притчі – служити прекрасній меті – навчати і виховувати учнів. Звичайно, що для цього необхідно створити відповідні умови та технічне забезпечення процесу. Саме над цими питаннями працює наше керівництво. А зараз давайте трішки розвантажимось.

Вправа-релаксація «Океан».

Звучить повільна музика і шум моря...

Сядьте зручніше і закрийте очі. Зробіть глибокий вдих і видих ...

Уявіть собі океан. Ви бачите безмежний водний простір, хвилі піднімаються і ростуть, розбиваються об берег прямо біля ваших ніг...

Відчуйте, як ви ступаєте босоніж на берег водойми... Пісок мокрий, але теплий... Хвилі торкаються ваших ніг... і відповзають назад...

Якщо ви про щось думаєте, ваші думки відносять хвилі. Ви бачите чистий берег і воду... ви дивитеся на хвилі і відчуття спокою наповнює вашу душу.

Це ваш власний світ, сповнений спокою. Ви можете відчувати його в будь-який момент. Ви володар цього світу, його центр і його частина.

Залишіться у цьому стані деякий час...

Хвили знову легенько торкаються ваших ніг... І повільно, повільно повертаються назад. Повертайтеся і ви назад...

Збережіть в пам'яті ці почуття і кожен раз, як тільки ви втомилися, або у вас сумний настрій, або вам просто потрібні свіжі сили, просто здійсніть цю незвичайну подорож до океану...

Обговорення. Які у вас відчуття? *(Звернути увагу, щоб висловилися всі бажані, поділилися своїми враженнями, відкриттями, емоціями).*

Педагогічні працівники – головні постаті у нашому освітньому закладі. Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом педагога, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе розв'язання наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм.

Сучасному педагогу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін у суспільстві. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Професійна компетентність – це мистецтво, яке повинно постійно удосконалюватись. Бажаю, щоб усі ваші плани і мрії завжди збувалися. А щоб вони збулися, треба лише дуже-дуже цього захотіти. Намагатися здійснити свою мрію, не боячись перешкод. Адже, педагог, який вірить в успіх справи, як правило, його досягає.

Схожість

Джерела з Інтернету

825

1	https://www.naurok.com.ua/pedagogichna-rada-trening-rozvitok-profesiyno-kompetentnosti-94149.html	57 джерел	10.9%
2	http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23427		7.91%
3	http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/8801/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%...	169 джерел	5.86%
4	https://www.naurok.com.ua/trening-profesiyna-mobilnist-pedagoga-abo-chomu-potribno-ves-chas-vchitisya-ta-zminyit	8 джерел	4.93%
5	https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%...	2 джерела	4.27%
6	https://vseosvita.ua/library/interaktivne-zanatta-dla-zastupnikiv-direktora-mistectvo-spilkuвання-po-vertikali-110227.html		4.2%
7	https://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%81%D0%B8%...		2.19%
9	https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/8802/1/%d0%9d%d0%90%d0%92%d0%a7%20%d0%9f%d0%9e%d0%a1%20%...		1.75%
10	http://enpuir.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/43024/Mishchenko%20Iryna.pdf?isAllowed=y&sequence	2 джерела	1.45%
11	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13917/3/knuga2001_2ukr-.pdf		1.41%
12	https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2020/berezovska/dis.pdf	19 джерел	1.32%
13	http://lib.iitta.gov.ua/9737/1/1%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%BB%20%D0%9C%D0%BE%D0%B1%...	2 джерела	1.27%
14	http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/dsrtcz-vishar.pdf		1.11%
15	https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/19200320/Spivak/spivak.pdf		0.76%
16	http://eprints.zu.edu.ua/32726/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%2...		0.76%
17	http://enpuir.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/39527/Hryhorenko_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела	0.73%
19	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u149/2015%20%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B0%20%D0%BF%D...		0.71%
20	https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3445/1/Sotsial%ca%b9no-osvitni%20dominanty%20profesiynoyi%20pidhotovk...		0.61%
21	http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%AE.%D0%9C.%20%D0%A0%D1%8F%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%BC	4 джерела	0.59%
22	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42194/1/%d0%9c%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%...	20 джерел	0.58%

23	http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/raevs_disertac_1601834446.pdf	0.56%
24	http://elibrary.kubg.edu.ua/16995/1/V_Zhelanova_V_6_PI.pdf	3 джерела 0.53%
25	https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16540/1/%d0%a1%d0%be%d1%86%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%8c	3 джерела 0.53%
26	http://www.ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/191219/Dobrovitska/dobrovitska.pdf	0.52%
27	https://dglib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/001abeb6-f4c6-4155-99f2-582297e68b37/content	3 джерела 0.52%
28	http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4043/1/%d0%a1%d1%83%d1%87%d0%b0%d1%81%d0%bd%d1%96%20d...	0.51%
29	http://udpu.org.ua/files/fahovi_vydannya/prob/4-2.pdf	3 джерела 0.49%
30	https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%9C%D0%B0%D0%B7%D1%83%D1%80-%D0%86.%D0%9B..pdf	0.45%
31	https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/razovi_rady/Dis_Zablotskyj.pdf	3 джерела 0.44%
33	http://www.ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada_one_off/10/Dis_Voronenkova.pdf	0.42%
34	http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/d-58-053-03/Dis_Povidajchyk.pdf	5 джерел 0.41%
35	https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/download/24/42	0.41%
36	http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/magistr-visnuk/mag_visn_17_25.pdf	0.4%
37	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/547/1/nz_2016_1.pdf	0.39%
38	http://www.ndu.edu.ua/storage/2022/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BC%D0%B0%D1%...	0.39%
39	http://www.diplom-service.com/28959.html	0.39%
40	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1620/1/Lisovets_monografia_1-3rozdily.pdf	2 джерела 0.39%
41	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24972	3 джерела 0.38%
42	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/75/1/Bekh.pdf	7 джерел 0.38%
43	http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%...	0.37%
44	https://lib.iitta.gov.ua/723848/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%2...	0.36%
45	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/12467/1/%d0%9c%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b5%d...	0.36%

46	https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-2021-...	0.36%
47	http://dglib.nubip.edu.ua/bitstream/123456789/9302/1/%d0%a7%d0%b5%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d1%8c_%d0%bd%d0%bc...	0.36%
48	https://books.ldubgd.edu.ua/index.php/m/catalog/download/189/140/609-1?inline=1	2 джерела 0.36%
49	https://naurok.com.ua/teoretichny-i-praktichny-material-pidvischennya-psihologichno-kompetentnosti-vchitelya-14	3 джерела 0.35%
50	http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/11234/1/%d0%9a%d0%bd%d1%81%d0%bf%d0%b5%d0%ba%d1%82%...	3 джерела 0.35%
51	https://rshu.edu.ua/images/afto/anons/kolomiec_aa_disert.pdf	0.34%
52	http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/203/1/%D0%9B%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B...	0.34%
53	http://eprints.zu.edu.ua/20531/1/dys_Shanskova.pdf	0.34%
54	http://www.enpui.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/44441/Soliany_k_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела 0.34%
55	http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8927/1/Soroka_Starobelsk.pdf	2 джерела 0.31%
56	https://shag.com.ua/v-g-korolenka-zatverdjuyu-golova-prijmalenoyi-komisiyi-m-i-ste-v2.html?page=3	0.31%
57	http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8914/1/%d0%9eleksiuk_SR4.pdf	0.31%
58	https://chdtu.edu.ua/files/etbs/ACFrOgBKRfXTJgmRYCgmcqWy6oEscQjGxGjrIP-Br7-s4PoRaO-y3S4w4IZO4DZ0SbXAe1	2 джерела 0.31%
59	https://admission.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/6/2019/06/231-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%81%D0%BD-%D0%9...	0.3%
61	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25326/1/%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%B9%D1%...	0.29%
62	http://window.edu.ru/resource/478/81478/files/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%8...	2 джерела 0.29%
63	http://kafpppo.inf.ua/user-files/2019/zbirnyk_vseukr_conf_28_05_2019.pdf	5 джерел 0.29%
64	http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3082/1/%d0%93%d1%80%d0%b5%d1%87%d0%b0%d0%bd%d0%b8...	3 джерела 0.28%
65	http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/10768	0.28%
66	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/14382/1/%d0%9f%d1%80%d0%be%d0%b1%d0%bb%d0%b5%d0%bc%d0%b0%2f...	5 джерел 0.28%
67	http://er.knutd.com.ua/handle/123456789/913	3 джерела 0.28%
68	http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/d-58-053-01/dis_Zhukova.pdf	0.28%

70	http://files.khadi.kharkov.ua/avtomobilnij-fakultet/item/download/17698_a1ba95fb84b2fd346910166683e338c3.html	2 джерела	0.27%
71	https://sportpedagogy.org.ua/html/Pedagogy/Pdf2006/PD-2006-11.pdf		0.27%
72	http://eprints.zu.edu.ua/33033		0.26%
74	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56502/5/Holovan_%20Informatychna_kompetentnist.pdf	2 джерела	0.26%
75	https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Artemov_18.11.2015_disertac.pdf	2 джерела	0.26%
76	https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3773/1/Modern%20Technologies%20of%20Society%20Development%20.pdf		0.26%
77	http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/d-58-053-03/Dis_Turytsja.pdf	4 джерела	0.26%
78	https://ksptsr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2023/02/%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98	2 джерела	0.26%
79	http://lib.iitta.gov.ua/715221/1/UPJ%202017_04.pdf	5 джерел	0.26%
80	http://eprints.zu.edu.ua/33027/1/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20	5 джерел	0.26%
81	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2793/Visnik.%20-%20E2%84%96%206%2028320%29.pd...		0.25%
83	http://referatu.net.ua/referats/%207569/147180	3 джерела	0.25%
84	https://ua-referat.com/uploaded/rozdil-sutniste-zmist-ta-skladovi-socialenogo-rozvitku-ponyatt/index4.html		0.25%
85	http://eprints.zu.edu.ua/24780/1/dys_Tolstova.pdf	7 джерел	0.25%
86	http://hist.km.ua/uploads/II_2012_konf.pdf	2 джерела	0.25%
87	https://mydisser.com/ua/catalog/view/238/244/10028.html	2 джерела	0.25%
88	http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/2157/1/%d0%a1%d0%b5%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%be%d0%b3%20...		0.25%
89	http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%AF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BC%D0%	2 джерела	0.25%
90	http://drohobych.net/ddpu/molod_i_runok/2012/6(89)%202012.pdf		0.25%
91	http://enpui.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/41263/Sitak_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1		0.25%
92	https://lib.iitta.gov.ua/724863/1/ZB_III_--_28-04-2021_compressed%20%281%29.pdf		0.24%
93	http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/d-58-053-03/Dis_Danylchuk.pdf		0.24%

95	https://core.ac.uk/download/pdf/153585448.pdf	9 джерел	0.24%
97	http://repository.gnpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/684/dis%20%20%94%20%b5%20%86%20%8e%20%ba.pdf	6 джерел	0.23%
98	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35530		0.23%
99	http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1406/suchasni_problemi_pравovogo_ekonomichnog.pdf?isAllo...		0.23%
100	http://drohobych.net/ddpu/molod_i_runok/2012/3(86)%202012.pdf		0.23%
101	https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%B...		0.23%
102	https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/files/sekciya_1_socialna_robota.pdf		0.23%
107	https://vnu.edu.ua/sites/default/files/Files/sidoruk_i.i_pidgotovka_do_profilaktuku_pa-.pdf		0.22%
108	https://divovo.in.ua/organizacijno-metodichni-zasadi-zdijsnennya-kontrolyu-v-diyale.html	5 джерел	0.22%
109	https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2645/1/%d0%a1%d0%b0%d0%b9%20.pdf		0.22%
110	http://dnpb.gov.ua/datas/upload/files/591698814.pdf	2 джерела	0.22%
111	https://admission.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/6/2018/03/Sotsialna-robota_Sotsialna-robota-sotsialna-pedahohika.pdf		0.22%
112	http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12828/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20.pdf	2 джерела	0.22%
113	http://referatu.net.ua/referats/7569/158140	4 джерела	0.21%
114	https://mydisser.com/ua/catalog/view/238/246/9954.html		0.21%
115	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14571		0.21%
116	http://library.sspu.edu.ua/biblioteka/bibliografichni_pokazhchyky/2009/3.pdf		0.21%
117	https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/3445/materialyzbirnykcompressed.pdf		0.21%
118	http://eKhSUIR.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/5062/%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d0%b5%d1%82%20%20%a2%d0%95...		0.21%
119	https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41908/Bibliohrafichni%20pokazhchyk_vyp.%207%282%29.pdf?isAllo...		0.21%
120	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1529/1/%d0%91%d0%be%d0%bd%d0%b4%d0%b0%d1%80%d0%b5%d0%...		0.2%
121	http://znp-vo.nuou.org.ua/issue/download/14261/7700	2 джерела	0.2%

122	http://eprints.zu.edu.ua/33098	2 джерела	0.2%
123	https://ivet.edu.ua/images/spets-rada/diss/kogemijako_2015.pdf		0.2%
124	https://uu.edu.ua/plan_of_scientific_measures		0.2%
125	http://enpuir.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/39477/Dutchak%20Yu.%20V._dis.pdf?isAllowed=y&sequence=2	2 джерела	0.2%
126	https://nauka.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/11-15-21.pdf		0.2%
127	http://eprints.zu.edu.ua/27785/1/Profesiina%20osvita_andragogichnyi%20pidhid_monografiia_10.07.18.pdf		0.2%
128	http://elibrary.kubg.edu.ua/15287/1/DISS_MATVEEVA.pdf		0.2%
129	http://biblio.umsf.dp.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2204/%d0%b4%d0%b8%d1%81%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b...		0.2%
130	http://ephshair.phdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/8989898989/3344/%d0%9f%d0%b5%d1%80%d0%b5%d1%8f%d1%81%...		0.2%
131	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1498/1/%d0%9d%d0%be%d0%b2%d0%b3%d0%be%d1%80%d0%be%d0%...		0.2%
132	http://elibrary.kubg.edu.ua/4768/1/%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9...		0.2%
133	http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/10610/1/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%86.%...		0.19%
134	https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/1920211120/Harchenko/dis_Harchenko.pdf	2 джерела	0.19%
135	http://eprints.zu.edu.ua/28365/1/dys_Berezjuk.pdf		0.19%
136	https://docplayer.net/77690631-Formuvannya-informaciyno-komunikacijnih-kompetentnostey-maybutnih-uchiteliv-informatik...		0.19%
137	http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3344/znkp_sp_2017_29.pdf?isAllowed=y&sequence=1	9 джерела	0.19%
138	https://old.nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/olijnyk_l_v-dis.pdf		0.19%
139	http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/63/part_2/63-2_2019.pdf		0.18%
140	https://mydisser.com/ua/catalog/view/238/246/9771.html		0.18%
141	https://fksp.at.ua/Bibl/18.pdf		0.18%
142	https://kneu.edu.ua/get_file/6722/%D0%9B%D0%BE%D0%BF%D1%83%D1%88%D0%BD%D1%8F%D0%BA%20%D0%95...	4 джерела	0.18%
143	https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%...		0.18%

144	https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/tymofieieva_o_ia-dis.pdf	0.18%
145	https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B...	0.17%
146	http://lib.iitta.gov.ua/10734/1/9-9-1-PB.pdf	3 джерела 0.17%
147	http://lib.iitta.gov.ua/704992/1/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8...	2 джерела 0.17%
148	http://lib.iitta.gov.ua/713233/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A_2016%20_%20%D0%94%D0%A...	0.17%
149	http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/21845/1/%d0%94d0%b8d1%81d0%b5d1%80d1%82d0%...	2 джерела 0.17%
150	http://fizmatsspu.sumy.ua/Konferencii/sbor/fmo/Zbirnyk_FMO_1-5-2013.pdf	3 джерела 0.17%
151	http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/6822/1/MR_Lavrinenko.pdf	3 джерела 0.17%
152	http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/9919	0.17%
153	http://конференция.com.ua/files/image/scientific_conference_18/zbornik_nauchnih_dokladov_18_13-2.pdf	0.17%
154	https://uu.edu.ua/upload/universitet/Osobisti_zdobutki/Zahist_disertaciy_A_ZGalatir_aref.doc	0.17%
155	https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/issue/download/05.03.2021/467	0.17%
156	https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/tezy_2013_ch1.doc	0.16%
157	https://admission.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/6/2019/03/231-bakalavr_na-osnovi_mol_spec_SP.pdf	2 джерела 0.16%
158	https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/4062/1/%d0%91d0%b5d0%b7d0%b4d0%be%d1%89d1%83...	4 джерела 0.16%
159	https://desymp.promonograph.org/index.php/sge/issue/download/sge19-03/sge19-03	0.16%
160	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/Inkluzivne_osvitn_seredovische/zbornik_ios_2022_1.pdf	0.16%
161	https://ela.kpi.ua/handle/123456789/30908	0.16%
162	http://lib.iitta.gov.ua/715837	0.16%
163	https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5760/metodrekomendkvalifrobit2020stnnr.pdf	13 джерел 0.16%
164	https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/7396/metodychnirekomendacijidlyakpbtbd2021.pdf	3 джерела 0.16%
165	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/572/1/.%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20D...	0.15%

193	http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13398/1/%d0%a2%d0%b5%d0%be%d1%80%d0%b5%d1%82%d0%b8%...	0.12%
194	https://lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2018/9163/kalins_ka_dysertaciya.pdf	0.12%
195	http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10626/Chepelevska%20M.%20M.%20Formation%20of%20pr	2 джерела 0.12%
196	http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16455/3/%d0%9a%d0%be%d0%bd%d1%86%d0%b5%d0%bf%d1%82	4 джерела 0.12%
197	https://duan.edu.ua/images/head/Science/UA/Academic_Council/K_08_120_02/20549.pdf	0.12%
198	http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2021/mizhkulturna_komunikacija_i_glokalizacijni_procesi.pdf	0.12%
199	http://er.ucu.edu.ua/handle/1/1352	0.12%
200	https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Bybyk_dissertation.pdf	3 джерела 0.12%
201	https://mybiblioteka.su/3-415.html	3 джерела 0.12%
202	https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/2305/dysertacijakelemenandrianyvasylivny.pdf	0.12%
203	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/79698/1/Shestopal.pdf	2 джерела 0.12%
206	http://eprints.cdu.edu.ua/4707/2/kozinez.pdf	0.12%
207	http://health-loda.gov.ua/files/dis%20ilnicki.pdf	10 джерел 0.12%
208	https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2020/Ostaus_Y_M/dis.pdf	0.12%
209	http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2348/1/Svidovska.pdf	0.12%
210	http://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36371/Bondarchuk%20Oksana%20Yuriivna_diser.pdf?isAllow	2 джерела 0.12%
211	https://lib.iitta.gov.ua/710766/4/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%82	3 джерела 0.12%
212	http://eprints.zu.edu.ua/12649/1/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf	0.12%
213	http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/9850/1/MR_Diachkova.pdf	2 джерела 0.12%
214	http://www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_3_2007	0.12%
215	http://dglip.nubip.edu.ua/bitstream/123456789/5285/1/tverezovska_Praktichna%20_new.pdf	0.12%
216	http://sources.pnpu.edu.ua/issue/download/16204/9128	2 джерела 0.12%

217	http://pptma.dn.ua/files/2018/8-1/3_Steshenko_27-36.pdf	8 джерел	0.11%
218	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/27564/1/%D0%9B%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B...		0.1%
219	http://eprints.zu.edu.ua/22514/1/dys_Anichkina.pdf	4 джерела	0.1%
220	http://uchika.in.ua/metodichni-rekomendaciyi-do-vikonannya-ta-oformlennya-diplomno.html?page=4	3 джерела	0.09%
223	http://www.sociology.kharkov.ua/socioprostir/files/magazine/2_2011/4_3_2.pdf	3 джерела	0.09%
225	https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/soroka_o_m-avtoreferat.pdf	6 джерел	0.09%
226	http://uf.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Zbirnik-YUF-2019verstka.pdf	7 джерел	0.09%
227	https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/58478/1/Maksymchuk_magistr.pdf	7 джерел	0.09%
229	http://www.seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/hum_vi_184_30.pdf	9 джерел	0.09%
230	http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/72/part_2/72-2.pdf		0.09%
231	https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/10848/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%...	2 джерела	0.09%
233	http://www.dipsm.org.ua/files/2011/06/58081306-simeyno-orientovana-sotsialna-robota-2010.pdf	3 джерела	0.09%
234	https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9207/%d0%9c%d0%95%d0%a2%d0%9e%d0%94_%d0%a0%d0%95%...		0.08%
235	https://zh.uu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/kataloh-vybirkovykh-2021-2022-n.r...xlsx		0.08%
236	http://www.geum.ru/next/art-28118.leaf-5.php	2 джерела	0.08%
238	http://www.ddpu.edu.ua/images/naukvid/posh_i_znah1.pdf		0.08%
239	https://shag.com.ua/organizacijno-metodichni-zasadi-ocinki-individualenogo-kreditn.html		0.07%
240	http://ekhsuir.kspu.edu.xmlui/bitstream/handle/123456789/18975/Zyk_fps_2023%20%28%d1%80%d0%be%d0%b1%...	4 джерела	0.07%
241	https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Ostapenko_16.09.2015_disertac.pdf	9 джерел	0.07%
242	https://pnu.edu.ua/depart/ExperimentalPsychology/resource/file/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D1%...	15 джерел	0.07%
243	http://library.ippro.com.ua/attachments/article/415/%D0%A0%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%...		0.07%
244	http://visnyk-pedagogy.knlu.edu.ua/article/download/69513/64769		0.07%

245	http://lib.iitta.gov.ua/10760/8/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%B3%D1%83%D0%BA%201-%D0%B3%D0%BE%20%D0%	3 джерела	0.07%
247	http://www.dgma.donetsk.ua/docs/konf/2020/%D0%A1%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%	3 джерела	0.07%
248	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/62088/1/%d0%a4%d0%9b%d0%a1%d0%9a_2023_053%d0%9c%d0%b7_%d0%91%d0%b...		0.07%
249	http://dep.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A	2 джерела	0.07%
250	https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3775/1/Mono_39.pdf	3 джерела	0.07%
251	http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3028/1/%d0%9c%d0%9e%d0%9d%d0%9e%d0%93%d0%a0%d0%90	9 джерел	0.07%
254	https://shag.com.ua/lingvistichna-pidgotovka.html	9 джерел	0.07%
255	https://dut.edu.ua/repozitorii/ipz/2021/%d0%9f%d0%9f%d0%97-52/%d0%91%d1%80%d0%b0%d0%b6%d0%bd%d0%b0	8 джерел	0.07%
256	http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/1717/1/%d0%9a%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d1%96%d1%84%d1%96%...		0.07%
257	https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/8fbbfac5-21d5-41cf-9bf5-bc45e5064d0c/content	2 джерела	0.07%
259	http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2016/3_2016.pdf		0.06%
260	https://theses.oa.edu.ua/DATA/2535/%D0%A6%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BA_%D0%B4%D1%80%D1%...		0.06%
261	https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2021/Todosienko_L_N/dis.pdf		0.06%
262	https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/k2/dissertations/5/4.pdf		0.06%
263	https://www.naurok.com.ua/psihologichni-osoblivosti-mizhosobistisnih-stosunkiv-pidlitkiv-z-riznim-rivnem-samoocin	3 джерела	0.06%
264	http://referatu.net.ua/referats/%207569/180087	2 джерела	0.06%
265	http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14159/1/%d0%92%d0%a0%20%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%8...		0.06%
266	http://www.ddpu.edu.ua/images/naukvid/posh_i_znah2.pdf		0.06%
267	http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2090/Professional%20training_Tkachenko.pdf?isAllowed=y&sequen...		0.06%
268	https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%9D%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B...		0.06%
269	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u5/leksikografiya_ivanova.pdf	2 джерела	0.06%
270	https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Maiatina.pdf		0.06%

271	http://arxiv.org/abs/1907.09726	0.06%
272	https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82819	0.06%
273	http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/47111/1/%d0%9c%d0%b8%d1%85%d0%b0%d1%86%d1%8c%20d	2 джерела 0.06%
274	http://uchika.in.ua/diplomnogo-proektu-specialista-z-upravlinnya-proektami-2013-zm.html?page=5	9 джерел 0.06%
275	http://eKhSUIR.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/6741/15.pdf?isAllowed=y&sequence=1	4 джерела 0.06%
276	http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13035/1/%d0%94%d0%b8%d0%bf%d0%bb%d0%be%d0%bc%d0	9 джерел 0.06%
277	http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1772/1/%d0%a1%d1%83%d0%b9%d1%87%d0%bc%d0%b5%d0%b7%2...	0.06%
278	https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1065	0.06%
279	https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9098/1/%d0%97%d0%b0%d1%86%d0%b0%d1%80%d0%b8%d	3 джерела 0.06%

Джерела з Бібліотеки

66

8	Студентська робота	ID файлу: 1011521895	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	1.99%
18	Студентська робота	ID файлу: 1016166493	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	3 Джерело 0.65%
32	Студентська робота	ID файлу: 1004245815	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.42%
60	Студентська робота	ID файлу: 1014337332	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	2 Джерело 0.29%
69	Студентська робота	ID файлу: 1015700812	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.27%
73	Студентська робота	ID файлу: 1015972775	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	4 Джерело 0.26%
82	Студентська робота	ID файлу: 1015911174	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.25%
94	Студентська робота	ID файлу: 1015354143	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.24%
96	Студентська робота	ID файлу: 1016011612	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	2 Джерело 0.24%
103	Студентська робота	ID файлу: 1015991536	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.22%
104	Студентська робота	ID файлу: 1016168105	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	8 Джерело 0.22%
105	Студентська робота	ID файлу: 1014301950	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.22%

106	Студентська робота	ID файлу: 1004245821	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.22%
173	Студентська робота	ID файлу: 1013802071	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.15%
174	Студентська робота	ID файлу: 1015226793	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 5 Джерело	0.14%
175	Студентська робота	ID файлу: 1003037513	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.14%
176	Студентська робота	ID файлу: 1013758148	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.14%
188	Студентська робота	ID файлу: 1015495693	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.13%
204	Студентська робота	ID файлу: 1009114768	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.12%
205	Студентська робота	ID файлу: 1009876150	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.12%
221	Студентська робота	ID файлу: 1010387444	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.09%
222	Студентська робота	ID файлу: 1013478316	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 4 Джерело	0.09%
224	Студентська робота	ID файлу: 1011524669	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 6 Джерело	0.09%
228	Студентська робота	ID файлу: 1015830780	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 3 Джерело	0.09%
232	Студентська робота	ID файлу: 1011522179	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.09%
237	Студентська робота	ID файлу: 1013395161	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 6 Джерело	0.08%
246	Студентська робота	ID файлу: 1015415806	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.07%
252	Студентська робота	ID файлу: 1015698615	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.07%
253	Студентська робота	ID файлу: 1016041808	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.07%
258	Студентська робота	ID файлу: 1011473067	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.06%

Цитати

Цитати

7

- 1 «Організація соціально-педагогічної та корекційної роботи в умовах інклюзивного навчання»
- 2 «соціальна політика — це сукупність принципів, рішень і дій соціальних суб'єктів, що містяться в соціальних програмах і соціальній практиці, спрямованих на задоволення соціальних потреб та інтересів особи, соціальної спільноти, суспільства в цілому»
- 3 «... ми проводимо фундаментальну різницю між компетенцією (знання мови людини, говоріння - слухання) і компетентністю (фактичним використанням мови в конкретних ситуаціях). Тільки в ідеалізованому випадку компетентність є пряме відображення компетенцій»
- 4 «адекватна самооцінка та готовність до диференційованої оцінки рівня професіоналізму»
- 5 "Штовхаю цю важку тачку, будь вона проклята"
- 6 "Заробляю на хліб для своєї родини"
- 7 "Я будую прекрасний храм!"